

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Sebastiani Castellionis Sacrorvm Dialogorum Libri
Qvatvor, Qvos Postremo Ipse Recognovit: Argvmenta
Singvlis Dialogis Praeposvit, Et Sententias Svbiecit ...**

Châteillon, Sébastien

Francofurti, 1761

VD18 12886300

Dialogorum Sacrorvm Liber IV.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18303

DIALOGORVM

SACRORVM

LIBER IV.

M A R I A Luc. I.

A R G V M E N T V M.

Gabriel Genius Mariæ nunciat, se editurum filium Dei: quærentique modum, demonstrat id fore a Spiritu Sancto. Illa credens assentitur.

Maria, Gabriel.

Salve ornatissima, Domino conjunctissima, mulierum felicissima. Quid metuis Maria? bono es animo: a) nam accepta es Deo. En ego tibi renuncio, te isto utero conceptum parituram natum, quem Jesum nomine vocabis. Is erit maximus, & filius summi parentis censebitur: eumque donabit rerum omnium præpotens Deus solio Davidis, autoris generis ejus. Itaque posteris Jacobi regnabit in æternum, nec ullus erit ejus regni finis. *M.* Quomodo fiet istud, cum ego viri notitiam non habeam? *G.* Spiritus Sanctus sese in te insinuabit, teque Dei optimi maximi vis gravidabit. Itaque sanctissimus iste foetus ut

O 5

erit,

a) Qui Deo accepti sunt, his metuendum non est.

erit, ita etiam dicetur Dei filius. Elifabetha quoque (quo magis credas,) tua cognata, jam senem concepit filium; & nunc sextum jam mensem fert uterum, & tamen inter steriles habebatur. Usque adeo nulla res est, quam Deus non possit. *M.* Ecce me Domini servam: eveniat mihi, prout tu dixisti.

SENTENTIA.

Deo nihil est arduum. Promittenti Deo credendum est, etiamsi quid naturæ contrarium promittat. Neque enim naturæ obnoxius auctor ipsa naturæ.

BAPTISTA.

Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3.

ARGUMENTVM.

Joannes Baptista populum docet vitæ correctionem, & de Christo vaticinatur.

Joannes Baptista, Plebs, Publicani, Milites.

Progenies viperinā, qui vos submonuit futuram pœnam fugere? Edite ergo vitæ melioris indices fructus, & ^{a)} ne ideo magnos vobis spiritus & arrogantiam sumite, quod patrem habetis Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse ex his faxis suscitare liberos Abrahamo. Jam vero securis arborum radici admota est: omnisque arbor fructum bonum non edens, excindenda est, & in ignem injicienda. *Pl.* Quid ergo faciemus?

^{a)} De nobilitate superbire, inane est.

Jo. Qui habet duas vestes, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, idem faciat. *Pu.* Nobis autem, magister, quid faciendum est? *Jo.* Nihil amplius, quam quantum vobis decretum est, exigit. *Mi.* Quid etiam nobis? *Jo.* Ne quem pulsate, aut per sycophantiam circumvenite, & stipendiis vestris este contenti. Sed audite universi. Ego quidem abluo vos aqua, ad vitæ emendationem: sed me præstantior me subsequitur: & ita præstantior, ut ego non sum dignus, qui ejus calceorum solvam corrigiam. Is vos abluet sacro spiritu, & igne: qui quidem ^{b)} vannum manu tenet, aream suam perpurgaturus, & paleam igni crematurus inextincto.

SENTENTIA.

Bona arbor bonos fructus edit. Abstinentium ab injustitia, si pœnas vitare velis.

NATHANAEL. Joan. I.

ARGUMENTVM.

Nathanael a Philippo monitus, venit ad Jesum, & in eum credit.

Philippus, Nathanael, Jesus.

De quo scripsit Moses in nostra disciplina, & Vates, eum reperimus: Jesum dico filium Josephi, a Nazareth. *N.* A Nazareth potest aliquid bonum existere? *P.* Provisè mecum. *J. Vi-*

Jo. ^{b)} Sicut vanno frumentum a palea separari solet: sic ille pios ab impiis, separabit.

J. Video huc venire vere Israelitam: id est a) hominem ab omni fraude alienum. *N.* Unde me nosti? *J.* Prius quam te Philippus appellaret, cum esses sub ficu, videbam te. *N.* Magister, tu es filius Dei, tu es Rex Israelitarum. *J.* Quoniam dixi tibi, te a me sub ficu esse visum, ita credis: majora his videbis. Credite mihi, post hac videbitis cælum apertum & Genios divinos ascendentes & descendentes ad me.

SENTENTIA.

*Unde minime speres, inde existit bonum. Ad-
eundus est Christus, ut eum cognoscas. A mino-
ribus, si credas, ad majora venies.*

NICODEMVS. Joan. 3.

ARGVMENTVM.

Jesus differit cum Nicodemo de renascendo.

Nicodemus, Jesus.

Magister, scimus te doctorem venisse divinitus: nam a) nemo ista tam portentosa facere possit, quæ tu facis, nisi adsit ei Deus. *Jes.* Accipe igitur doctrinam eo dignam, qui venerit a Deo. Qui denuo natus non fuerit, mihi crede, Dei regnum adipisci non potest. *Nic.* Quo pacto potest homo nasci, qui sit senex? nunquid potest iterum in ventrem suæ matris ingredi, atque nasci?

a) Vera veri Israelitæ definitio.

a) Christus ex operibus suis cognoscitur.

nasci? *J.* Cum de Dei regno, quod divinum est, locutus sim, debes existimare, hanc quoque generationem, de qua loquor, per quam ad illud regnum perveniatur, esse divinam. Proinde omitte istam a muliere nativitatem. Nam si quis a muliere renasceretur, talis esset renatus, qualis fuisset, antequam renatus, id est, esset adhuc terrestris & humanus, propterea quod ex re terrestri & mortali, quod nescitur (cujusmodi est mulier,) id terrestre & mortale est: quandoquidem quæque res sui similem gignit. At ex spiritu qui fuerit renatus, divina quadam spiritui conveniente natura præditus erit: quoniam quod a spiritu gignitur, id ejus simile est, a quo originem habet, videlicet spiritus. Neque vero mireris, quod dixerim, vobis esse renascendum, quamvis hanc nativitatem non videas. Nam quod accidit in vento, cujus quamlibet in partem spirandis sonitum audis; neque tamen oculis, cernis unde veniat, aut quo feratur: Idem fit & in omnibus ex spiritu genitis, ut hæc generatio sentiri & intelligi possit, oculis aspici non possit. *N.* Quomodo possunt ista fieri? *J.* Tu Israelitarum magister es, & hæc nescis? Atqui hoc tibi confirmo, nos non ignota, aut tantum audita dicere, sed perspecta & visa testari: & tamen testimonium nostrum vos non accipitis. Quod si terrestria, quæ vobis dixi, non creditis, quomodo cœlestia, si dixerò, credetis? si hanc similitudinem, quam ego duxi, a vento (quæ res terrestris est, & subiecta sensibus) non capis, ideo-
 que

a) ho-
 de me
 ellaret,
 ter, tu
 Quo-
 n, ita
 post-
 divinos

Ad-
 mino.

rena-

divini-
 sa fa-
 Jes.
 nerita
 crede,
 uo pa-
 inquit
 atque
 nasci?

que non credis: quomodo intelligeres rem ipsam, cuius declarandæ causa similitudine usus sum, quæ res cœlestis divinaque est, neque sub sensus cadit? Atqui hæc, nisi a me didiceritis, a quo discatis, nullus est. Neque enim potestis in cœlum ascendere, & ea a Deo discere. Nam in cœlum nemo ascendit, præter eum hominem, qui de cœlo descendit, qui quidem est in cœlo. Is autem ego sum, a quo nisi didiceritis, desperanda vobis ^{b)} cognitio est. Quocirca attende, quale sit hoc renasci, de quo loquor. Quemadmodum Moses serpentem illum æneum extulit in desertis, in quem serpentem intuentes, a serpentum morfu sanarentur: ita me oportet extolli, ut omnes in me intuentes, a me pendent, mihi que fidentes, non pereant, sed vitam adipiscantur æternam. Hæc est igitur renascendi conditio, superius a me proposita, sine qua negavi quenkum posse regnum cœleste consequi. Nam qui mihi fidem habent, ita immutantur, tantoque meliores fiunt, ut plane renati dici possint, & cœlesti regno digni sint. Etenim tanto genus humanum persecutus est amore Deus, ut unigenitum filium suum tradiderit, cui quicumque fidem habeat, non pereat, sed ad vitam perveniat æternam. Non enim misit Deus filium suum in hanc vitam, ut homines condemnaret, sed ut per eum serventur homines. Qui ei fidem habet, non damnatur: qui vero non, is jam damnatus est, quia unigeniti filii Dei nomini fidem non adjunxit. In hoc autem damnantur homi-

b) Scilicet harum rerum.

homines, quod cum venerit in orbem lux, tenebras magis quam lucem amant, quippe quorum prava sint opera. Siquidem quisquis vitiosa facit, lucem odit, neque in lucem prodit, ne ejus facta arguantur. Qui vero recta facit, is in lucem prodit, ut patefiant ejus opera, utpote facta divinitus.

SENTENTIA.

Renaſcendum eſt, & ex carne in ſpiritum migrandum. Ut enim terreſtria, quæ gravia ſunt, in cælum aſcendere, aut in cælo eſſe non poſſunt: ita injuſtitia, quæ res terreſtris & gravis eſt, in regnum Dei venire, aut ibi eſſe nequit. A ſolo Chriſto ſalus eſt.

SAMARITANA. Joan. 4

ARGUMENTVM.

Jesus apud fontem cum muliere Samaritana de vera potione, veroque Dei cultu colloquitur. Cumque supervenissent eorum cibum apportantes discipuli, eos quoque de vero cibo docet.

Jesus, Samaritana, Discipuli.

Da mihi bibere, mulier. S. Quomodo tu Judæus a me muliere Samaritana petis potum? neque enim habent ullum Judæi cum Samaritanis commercium. J. Si intelligeres munus Dei, & quis sit, qui a te potum petit, tu ipsa peteres ab eo, tibi-

tibique ipse daret ^{a)} aquam perennem. S. Domine neque situlam habes, & puteus est profundus: unde ergo habes istam aquam perennem? b) Num tu major es patre nostro Jacobo, qui tradidit nobis hunc puteum: qua aquatione usus est ipse, & filii ejus, atque pecora? *J.* Hæc aqua sitim ad tempus tantum explet: mea autem ad perpetuitatem, ita ut, qui ex aqua a me accepta biberit, non sitiat unquam: nam ea aqua fiet in eo fons scatens in omnem perennitatem. *Sam.* Domine imperti me ista aqua, ne amplius sitiam, neve huc ad hauriendum veniam. *J.* Evocatum virum tuum, & huc cum eo venito. S. Non habeo virum. *J.* Recte ais, te non habere virum. Quinque enim viros habuisti, nunc quem habes, non est tuus vir. Istud verum dixisti. S. c) Video te esse Vatem, itaque non committam, ut tibi frustra incidisse videar. d) Majores nostri in monte hoc Deum coluerunt. Atqui vos contenditis, Hierosolymis esse colendum. Quid tu censes? *J.* Mulier, crede mihi, veniet tempus, cum neque in monte hoc, neque Hierosolymis coletis Patrem. Vos, quid colatis, nescitis: nos,

- quid
est.
veri
a tal
& q
S. S
rem
ille
ad p
dan
la.
dier
me
vir
hab
qui
Mi
mi
tis,
ego
me
fate
fate
In
Ali
me
e)
fist
e)
- a) Transit Christus (ut solet) a carnalibus ad spiritualia.
- b) Tanti facere solent homines antiquitatem, ut majores antiquis existere vix posse putent.
- c) Ex eo videlicet, quod Jesus ipsi de viris dixerat, id quod non nisi divinitus scire poterat.
- d) Sapit hæc mulier, quæ vatem nacta, eum de quaestione interroget, quam explicare valeat ac velit.

quid colamus, scimus: quippe quia salus a Judæis est. Sed veniet tempus, & quidem jam est, cum veri cultores Patrem animo & vere colent: etenim a talibus se Pater coli postulat. Animus est Deus, & qui eum colunt, animo & vere debent colere. S. Scio venturum esse Messiam. Is cum venerit, rem omnem nobis planam faciet. *J.* Ego sum ille, qui tecum loquor. *Dis.* Video Magistrum ad puteum sedentem, & colloquentem cum quadam muliere. *Al.* Mirum est, solum cum sola. Sed scit ipse, cur id faciat. S. O faustum diem! Sed ego quid cunctor ire in urbem; ut meos tam bono nuncio afficiam? *D.* Comparavimus cibum, Magister, vescere. *J.* Ego cibum habeo comedendum, quem vos nescitis. *D.* Num quis absentibus nobis attulit ei, quod edat? *J.* Mihi pastus est id facere, quod vult is, qui memisit, ejusque opus absolvere. Vos quidem dicitis, abhinc quatuor menses futuram messem. At ego sic: Erigite oculos, & videte agros, ut jam ad messem flaveant: & messor præmium aufert, & sator fructum condit ad victum perpetuum, ut satoris simul & messoris commodo cautum sit. In quo sane dictum illud comprobatur, quod ait: Alium ferere, alium metere. Ego vos misi ad metendum, in quo vos colendo non laborastis. *e)* Alii laborarunt, vos in eorum laborem invastis.

SENTEN-

e) Vates doctrina sua populum præpararunt.

P

SENTENTIA.

Christus venit ad docendum servandumque fontes. Christus æternum vivificumque cibum potionemque dat. Deus animo & vere adorandus est, nullo locorum discrimine. Dei voluntatem exequi, cibus esse debet homini Christiano.

CENTVRIO. Matth. 8.

ARGVMENTVM.

Jesus a Centurione exoratus, ejus puerum membris captum verbo sanat.

Centurio, Jesus.

Domine, puer meus jacet domi membris captus, graviterque cruciatur. *J.* Ego ibo eum curatum. *C.* a) At ego non sum dignus, cujus tu tectum subeas: sed tantum jube verbo, & sanabitur. Nam ego quoque, qui sub alterius sum potestate, tamen obtineo auctoritatem in eos, quibus præsum, milites: ac si quem jubeo ire, ita si venire, venit: si servum facere quid, facit. *J.* O rem admiratione dignissimam! Credite mihi, ne in Israelitis quidem tantam fiduciam inveni. Et sine dubio multi ab oriente atque occidente profecti, accumbent cum Abrahamo, Isaaco & Jacobo in regno cœlesti: cum interea b) ii, ad quos regnum pertinebat, in alta noctis caligine demersi, nihil aliud quam flebunt & frendebunt. Tu abi, & ut confidisti, sic obtineto.

SENTEN-

a) Magna modestia.

b) Israelitæ.

SENTENTIA.

Christus tam facile morbis imperat, quam dux militibus. Primi erunt ultimi, & ultimi primi.

PISCATORES. Luc. 5.

ARGUMENTVM.

Petrus jacto reti jussu Jesu plurimos pisces capit.

Jesus, Petrus.

Subduc in altum oriam, Petre, ut retia laxetis ad prædam. P. Præceptor, totam noctem laborantes nihil cepimus: Sed tamen postquam ita jubes, demergam rete. O rem miram! Adeste socii, adjuvate nos. Rumpitur rete, ita multis piscibus est plenum. Corripe tu istas plagas altrinsæus, vos, vos invergite in naviculam. Desinite, desinite sustinere rete: jam hæc plena est, infundamus in alteram. O rem inauditam! pene submerguntur cymbæ, præ piscium multitudine. Quæso te Domine, a) abi a me! nam homo nocens sum. J. Ne metue deinceps, jam homines piscaberis.

SENTENTIA.

Absque Christo piscari, hoc est, homines docere, operam ludere est. Christo auspice felix est piscatura.

P 2

SIMON.

a) Hoc est: ego nocens & indignus sum, cum qua tu innoeens & divinus versere.

S I M O N. Lucæ 7.

A R G V M E N T V M.

Jesus miranti cum animo suo Simoni, apud quem ipse cibum capiebat, cur se pateretur ab impudica muliere attrectari, causam reddit.

Simon, Judas.

Jam dudum spectro mulierem istam, quæ meum hunc hospitem tam molliter curat. Qui si vates esset, intelligeret utique, quæ & qualis sit mulier, quæ ipsum attrectat: nam prostituta pudicitia est. *J.* Simon, paucis te volo. *S.* Dicalicet, Magister. *J.* Duos debitores habebat quidam creditor, quorum alter quingentos, alter quinquaginta debebat denarios. Ii cum non essent solvendo, utrique condonavit. Dic, uter eum plus amare debeat? *S.* Opinor, cui plus condonavit. *J.* a) Recte judicas. Vides hanc mulierem? Cum introivissem domum tuam, ne aquam quidem ad lavandos pedes meos dedisti. Ea & lachrymis eos perfudit, & sui capitis capillo extersit. Tu mihi osculum non dedisti: ea, postquam sum ingressus, non desistit mihi pedes deosculari. Tu nec oleo mihi caput unxisti: ea unguento mihi pedes perunxit. Qua de causa sic habeto, ei multa remitti peccata, quoniam multum amavit. Cui autem minus remittitur, minus amat. Remittuntur tibi peccata mulier: tua te fiducia servavit: abi cum bona pace.

SEN-

a) **E** similibus judicandum est de similibus.

SENTENTIA.

A sinistris suspicionibus abstinendum. Ex conjectura judicare, temerarium est. Magno beneficio magnus amor conciliatur.

JAIRVS. Marc. 5. Luc. 8.

ARGVMENTVM.

Jesus a Jairo exoratus, ejus filiam ita sanatum: & inter eundem, mulierem profluvio sanguinis laborantem sanat. Deinde ubi Jairi domum venit, ejus filiam, quæ interea discesserat, revocat in vitam.

Jairus, Jesus, Mulier, Petrus, Nuncius.

Est mihi unica filiola, optime Jesu, duodecimum annum agens, quæ nunc domi desperato morbo laborat. Obsecro te, & obtestor etiam atque etiam, ut domum venias, eique manus imponas, ut reviviscat, & revalescat. *Je. F. ciam vero, eamus. M. Salva sum, si possum vel extremam ejus oram vestis attingere. Conabor, nec me hæc hominum turba impedit, quo minus ad eum accedam. Je. Quisnam tetigit mea vestimenta? P. Tu vides, quanta te hominum multitudo circumfistat & comprimat, & rogas, quis te tetigerit? Je. Certe tetigit me aliquis: nam sensi vim quandam exire a me. M. Perii misera, non latui eum. Obsecro te, ignosce mihi, ego sum illa. Je. Narra mihi rem omnem, ut sese habet. M. Ego misera jam duodecim annos languebam*

P 3

pro-

profluvio sanguinis, cum interea toto illo tempore multis adhibitis medicis, & omnem rem infum-
pisssem, neque quicquam profecisssem, sed in dies
deterius haberem, jamque ab omnibus medicis
eram deserta. Cum autem tuorum factorum ad-
mirabilitatem fama atque auditione accepisssem,
accessi ipsa, sic mecum cogitans: O me felicem,
si vel limbum ejus togæ liceat tangere! Hoc ani-
mo per mediam turbam accessi propius: nec me
spes fefellit. Nam simul atque te tetigi, sensi
vim omnem morbi fugatam esse, & omnem san-
guinis fluxionem constitisse. *Je.* Bono animo es,
filia, tua te fiducia servavit: abi cum bona pace,
ex tuo malo sana. *N.* Tua filia mortua est, Jai-
re: quid jam molestus es Magistro? *Je.* Ne me-
tue. *Jaire,* tantum confide: evadet. Sed quomodo
ego domi strepitum audio? introeamus. *Eho,*
quid tantopere fletis? quid ejulatis? pax sit re-
bus: non est mortua puella, sed a) dormit.
Exite foras omnes. Vos, Petre, Jacobe, Joannes
& vos puellæ parentes, manete intus. Videbitis,
quanta sit Dei potentia. Cedo mihi istam puellæ
manum. Puella surge. *Ja.* Bone Deus, quam
mirificus es! O mea filiola, videone ego te rena-
tam? *Je.* Videte diligenter, b) ne quis hoc re-
sciscat: & puellæ cibum præbete.

SEN.

- a) Christo mors somnus est, utpote qui tam facile ex
morte excitat homines, quam nos aliquem ex
somno.
- b) At qui alibi jubet sua miracula prædicari. *Est*
enim tempus tacendi, est & eloquendi.

SENTENTIA.

Plus potest vel limbus vestis Christi, quam uniuersa hominum scientia. Quæ aliis insanabilia, Christo sunt facillima.

PHILIPPVS.

Matth. 14. Marc. 6. Luc. 9. Joan. 6.

ARGVMENTVM.

Jesus quinque panibus & duobus piscibus quinque virorum millia satiat.

Discipuli, Jesus, Philippus, Andreas.

Vides, quæ te circumstet hominum multitudo, in tam vasta solitudine, & jam dies multum inclinavit: itaque censemus, ut eos dimittas, ut in finitima rura & vicos divertant, & sibi cibaria comparent: hic enim quod edant, non habent. *J.* Nihil opus est, ut abeant. *a)* Præbete vos eis cibum. *D.* At non satis nobis suppetit, unde tantum hominum numerum pascamus: sunt enim (quantum licet conijcere) plus minus quinque mille viri, ut mulieres & parvulos omittamus; nisi forte carnis emptum panes. *J.* Unde autem ememus ad tam multos, Philippe? *P.* Equidem non video: nam ducentis denariis vix tantum emi possit, ut inde *b)* ad singulos minimum tantum perveniat. *J.* Quot habetis? videte. *A.* Adest hic puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: præterea nihil est. Sed hæc quantula

P 4

a) Hoc dicit eorum tentandi gratia.

b) Ut singuli vel tantillum habeant.

tula sunt ad tam multos? *J.* Adferte huc modo. Jubete omnes in viridi gramine discumbere catervatim, centenos & quinquagenos. Cedo mihi istos panes. Nunc pater cœlestis, qui pro tua benignitate pascis omnia, neque in multis pascendis tenuior, neque in paucis copiosior es, qui nulla lege rerum teneris, a quo omnium natura pendet, effice rogo, his tantulis cibariis multiplicandis, ut hæc hominum multitudo admirabiliter saturata, tum inexhaustam liberalitatem recognoscat. Agite discipuli, distribuite hos cibos in omnes: satis superque erit, unde ad satietatem comedant.

SENTENTIA.

Christus cibus est inexhaustus. Plus habet Christus, quam egent homines.

P A N I S. Joan. 6.

ARGVMENTVM.

Jesus de vivifico pane, hoc est, de se ipso, differit apud Judæos.

Judæi, Jesus, Discipuli, Petrus.

Magister, quando huc venisti? *Je.* Vos profecto me quæritis, non quia miracula vidistis, sed quia pane satiati estis. Procurate cibum non interituum, sed in omnem perennitatem permanfurum, quem quidem ego vobis dabo: nam me Pater comprobavit Deus. *Ju.* Quid agemus, ut divina opera faciamus? *Je.* Hoc est divinum opus, ut fidem habeatis ei, quem mi-

fit

sit Deus. *Ju.* Quod ergo tui specimen das, ut
 eo viso tibi credamus? quid tale facis, quale fe-
 cit olim Moses? quo duce majores nostri manna
 vixerunt in solitudine, quemadmodum literis pro-
 ditum est: Panem de cœlo dedit eis comeden-
 dum. *Je.* Non Moses (mihi credite) ^{a)} panem
 vobis de cœlo dedit: sed meus pater; verum vo-
 bis de cœlo panem dat. Nam Dei panis est, qui
 de cœlo descendit, & vitam dat hominum generi.
Ju. Domine, da nobis perpetuo panem istum.
Je. Ego sum panis vitalis. Qui venit ad me,
 non eluriet: & qui mihi fidem habet, non sitiet
 unquam. Sed hoc vobis dico, & vidistis me, ne-
 que fidem habetis. Quicquid mihi dat Pater, ad
 me veniet: & venientes ad me non ejicio foras.
 Descendi enim de cœlo, ^{b)} non ut meæ, sed
 ut ejus, qui me misit, voluntati paream. Hæc
 est autem ejus, qui me misit, Patris voluntas, ut ex
 eo omni, quod mihi commisit, nihil perdam, sed
 in ultimo die exsuscitem. Hæc est autem ejus,
 qui me misit voluntas, ut, quisquis filium aspicit,
 eique credit, is vitam æternam adipiscatur, & a
 me ultimo die in vitam revocetur. *Ju.* Nonne
 hic est Jesus, ^{c)} Josephi filius, cujus nos patrem
 matremque novimus? Quo pacto igitur ait, se de
 cœlo descendisse? *Je.* Ne mussate inter vos.

P 5

Nemo

- a) Scilicet quia manna saltem typus, ego Antitypus
 adeoque verus demum panis de cœlo.
 b) Qui a Deo missus est, is non suæ, sed Dei volun-
 tati parere debet.
 c) Notæ contemni solent.

Nemo potest ad me venire, nisi pater, qui me misit, trahente eum a me ultimo die in vitam revocandum. Scriptum est in veteribus, omnes fore divinitus doctos. Quisquis ergo ex Patre audivit, & didicit, is ad me venit: non quia patrem quisquam viderit, nisi qui est a Deo, is Patrem vidit. Credite mihi, qui mihi fedit, is vitam habet æternam. Ego sum panis vitalis. Manna usi sunt maiores vestri in desertis, & tamen mortui sunt. Hic est panis, qui de cælo descendit, ejusmodi ut qui eo vescatur, non sit moriturus. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendit: quo pane qui vescetur, vivet in perpetuum. Panis autem, quem ego dabo, caro mea est, quam pro humani generis vita dabo. *Ju.* Quomodo potest hic nobis carnem suam dare comedendam? *Je.* Hoc vobis confirmo, nisi & carnem meam comederitis, & sanguinem meum biberitis, non habebitis vitam in vobis. Qui comedit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego eum in vitam revocabo ultimo die. Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Qui mea carne vescitur, meumque sanguinem bibit, is in me manet, & ego in eo. Quemadmodum vivit Pater, qui me misit, ita & ego per Patrem vivo: & qui me comedit, is quoque per me vivet. Hic est panis, qui de cælo descendit, cujus longe alia vis est, quam mannae, qua usi maiores vestri, tamen mortui sunt. Hoc pane qui vescitur, vivet in sempiternum. *D.* Dura vox, quis eum audire possit? *Je.* Ergo hoc vobis ab-

fur-

surdum videtur? Quod si me videatis eo ascen-
 dentem, ubi eram antea? Nonne multo vobis
 absurdus videbitur, ut qui in cœlum ascenderit,
 is in terris comedatur? Non sunt mea hæc dicta
 ita accipienda, ut dicam ipsam carnem meam
 comedi. Nam caro quidem nihil juvat: sed est di-
 vina quædam comedendi ratio, qua vita æterna
 comparatur, de qua ratione jam verba facio. Nam
 quemadmodum qui panem comedit, is per pa-
 nem vivit: ita qui per me vivit, (id quod mihi
 credendo, & a me pendendo efficitur) is me com-
 edere dicitur. Sed sunt quidam ex vobis, qui
 fidem non habent. Hanc ob causam dixi vobis,
 neminem posse ad me venire, nisi hoc ei datum
 fuerit a Patre meo. Jam vero multi a me pro-
 pterea discedunt. Quid vos? num etiam vultis
 discedere? P. Domine, quem adæamus? tu
 verba vitæ æternæ habes: & nos credimus & no-
 vimus, te esse Christum, Dei viventis filium. J.
 Equidem duodecim elegi, sed vestrum unus dia-
 bolus est.

SENTENTIA.

*Animæ cibus magis est procurandus quam cor-
 poris. Ut pane corpus, sic veritate (qui Christus
 est) anima pascitur.*

PRÆPOSTERI. Matth. 15. Marc. 7.

ARGUMENTVM.

Jesus a Pharisæis & scribis de discipulo-
 rum suorum illotis manibus reprehensus, in
 illos

illos reprehensionem retorquet, demonstratque, peccatum non extra, sed intus esse in animo.

*Pharisæi & Scribæ, Jesus, Discipuli,
Petrus.*

Cur ^{a)} faciunt discipuli tui contra institutum antiquorum, ut cibum capiant illotis manibus? *¶* Cur & vos contra præceptum Dei facitis in instituto vestro? Deus enim (ut ait Moses) parentem utrumque coli præcepit: & si quis patri matrive maledixerit, eum morte mulctari. At vos ita homines iustitatis, ut parentibus demonstrant, donaria a se in fiscum templi collata, in ipsorum parentum utilitatem esse cessura. Ita estis in causa, ut nihil ad illud honoris specimen addant, dum se satis parentibus facere arbitrantur, si in templum donaria conferant: quamvis parentibus non, ut debent, subveniant: quo vestro instituto Dei præcepta rescidistis. Multa sunt ejusdem generis alia, in quibus dum hominum instituta teneatis, Dei præcepta omittitis: lotiones urceorum, & populorum, & cætera ejusmodi. Ficti homines, recte vaticinatus est de vobis Esaias, ubi ita dicit: Hic populus ad me ore accedit, & me labiis colit: sed animo procul a me abest. Verum frustra me ex institutis præceptisque hominum venerantur: Sed attendite omnis multitudo, & intelligite: Non quod intrat per os, coinquinat

^{a)} Homines hominum institutis plus tribuere solent, quam Dei.

quinat hominem; sed quod exit per os, hoc vero
 coinquinat hominem. Si quis habet aures ad au-
 diendum, audiat. *D.* b) Ecquid scis, Phariseos
 isto tuo dicto esse offensos? *J.* Omnis stirps, a
 Patre meo cœlesti non plantata, extirpabitur.
 Sinite eos: duces sunt cæci cæcorum. Quod si
 cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadent.
P. Ediffere nobis sententiam istam. *J.* Adeo
 ne etiam vos tardi estis; aut nondum intelligitis;
 nihil quod extrinsecus in hominem intrat, posse
 eum coinquinare: non enim in cor penetrat,
 sed in ventrem fertur, & in latrinam per excre-
 menta ciborum ejicitur. Sed quæ ex homine per
 os exeunt, ea ex corde proficiscentia coinquant
 hominem. Hinc nascuntur malevolentia, hinc
 adulteria, hinc stupra, cædes, furta, falsa testimo-
 nia, fordes, malitia, dolus, protervitas, invidentia,
 maledicta, superbia, stultitia. Hæc tam multa
 intrinsecus manantia polluunt hominem. At
 illotis manibus cibum capere non polluit ho-
 minem.

SENTENTIA.

*Fideli homines speciem pietatis habent, ejusdem
 vim repudiant. Quo quisque plus tribuit rebus
 exterioribus, eo minus habet interiorum. Tanto
 minoris quisque facit speciem, quanto plus ha-
 bet rei.*

CHA-

b) Pharisei eorumque similes liberis verisque dictis
 facile offenduntur.

c) Videlicet hominis animam.

CHANANÆA. Matth. 15. Marc. 7.

ARGVMENTVM.

Jesus a Chananzæa exoratus, ejus filiam liberat a furia.

Chananzæa, Discipuli, Jesus.

Miserere mei, o tu Davidide: filiam habeo, quæ furiis misere agitur. Heu me infelicem, ne respondere quidem dignatur. Obsecro te etiam atque etiam, miserere mei, respice me, utere tua in me clementia & mansuetudine. *D.* Absolve eam, quæsumus! clamore nos obtundit. *J.* Non sum missus, nisi ad oves perditas domus Israelis. *C.* Domine, subveni mihi. *J.* Sine primum futurari liberos: neque enim convenit, liberorum panem objicere catellis. *C.* Etiam fane: & tamen catelli quoque comedunt de micis liberorum, quæ decidunt de mensa dominorum tuorum. *J.* O mulier, magna est tua fides. Obtineto fane quod vis. Et propter istud dictum abi læta: nam furia emigravit e tua filia.

SENTENTIA.

Christus exorabilis est etiam iis, quos maxime videtur excludere. Fide Christus expugnatur.

F E R M E N T V M. Matth. 16.
Marc. 8.

ARGVMENTVM.

Jesus discipulorum diffidentiam & tarditatem,

tatem arguit, qui, quod ipse de fermento spirituali dixerat, intelligebant de carnali.

Jesus, Discipuli.

Cavete vobis diligenter a fermento Phariseorum & Sadduceorum, tum etiam Herodis. *Dis.* Hoc dicit, quia panes non accepimus. *Jesus.* Quid vobiscum cogitatis, diffidentes, panes a vobis esse omissos? ^{a)} adeone cœci animo estis? adeone sensum omnem amisistis, ut nihil intelligatis, neque vobis veniat in mentem illorum quinque panum, quos in quinque hominum millia dispertivi? quot enim corbes frustis refertas abstulistis? *D.* Duodecim. *J.* Quid, cum septem panes in duodecim millia dissecui, quot canistrorum frusta abstulistis? *D.* Septem. *J.* Qui fit, ut non intelligatis, me non de pane loqui, dum jubeo vitari fermentum Phariseorum & Sadduceorum?

SENTENTIA.

Dicta Christi spiritualia interdum secundum carnem interpretantur etiam Christiani. Hominem a carne ad spiritum traducere est difficile. Diffidentia ex homine, quamvis pio, ægre petitur.

CLAVIGER. Matth. 16. Marc. 8.
Luc. 9.

ARGUMENTVM.

Jesus discipulos sciscitatus, quænam esset homi-

a) Adeone ignoratis, posse me, si sit opus, cibum vobis suppeditare, sicut ante feci.

hominum de se fama, & audita Petri confessione, ei claves regni cœli promittit: deinde ejus carnalem in cruce deprecanda animum objurgat, & de hominis abnegatione docet.

Jesus, Discipuli, Petrus.

Quem me dicunt homines esse? *D.* Alii Joannem Baptistam, alii Eliam, alii Jeremiam, alii aliquem ex veteribus Vatribus, qui in vitam redieris. *J.* Vos autem, quem me esse dicitis? *P.* Christum, Dei viventis filium. *J.* Beatus es Simon Bar Jona: quoniam istud a carne & sanguinè edoctus non es, sed a Patre meo, qui est in cœlis. Et ego tibi vicissim dico: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, quam ne universæ quidem Orci vires superabunt: tibi que dabo claves regni cœlestis: ac quicquid obstrinxeris in terra, erit obstrictum in cœlis: & quicquid solveris in terra, erit solutum in cœlis. Cæterum etiam atque etiam cavete, ne cuiquam indicetis, me esse Christum. Me quidem oportet Hierosolymam proficisci, omnesque a Senioribus & Pontificibus & Scribis contumelias & indignitates perpeffum interfici, tertioque post die resurgere. *P.* a) Respice te, Domine: nunquam istud tibi accidet. *J.* Abi e meo conspectu, Satana: impedimento mihi es, quod divina non sapis, sed humana. Quod si quis me vult sequi, renunciet sibi ipsi, & me, crucem ferens

a) Parce tibi, & istud malum declina.

quotidianam, subsequatur. Nam qui volet vitam suam servare, eam perdet. Qui vero vitam perdidit mea causa, & Evangelii, eam servabit. Quid enim prodest, quenquam etiam totum mundum lucrari, si vitæ suæ jacturam faciat? aut quid habet quisquam, quod cum vita sua compensare possit? Etenim quem mei meorumque dictorum in hoc adulterino sceleratoque hominum genere poenituerit, ejus me vicissim poenitebit, cum & meo & paterno splendore conspicuus veniam, una cum sanctis & divinis Geniis. Nam venturus sum, & pro suis quemque factis renunciaturus. Quin etiam hoc vobis confirmo, quosdam esse ex hoc conventu, qui non sint obituri mortem, quin me regni divini præpotentem venisse viderint.

SENTENTIA.

Christi cognitio ab homine non proficiscitur. Sequendus Christus est, isque omnibus præferendus.

LUNATICVS. Matth. 17. Marc. 9.

Luc. 9.

ARGUMENTVM.

Jesus lunaticum, quem ejus discipuli sanare non poterant, sanat, ab ejus patre exoratus.

Q

Pater

*Pater lunatici, Jesus, Dæmon,
Quidam, Alius.*

Magister, oro te, ut me, meumque 'unicum
filium, quem tibi hic adduco, respicias.
Agitatur nescio quo furali spiritu muto: credo
eum Dianæ incitatione ita misere infestari. Nam
cum subito eum mala illa pestis corripuit, tum
vero ad motis dolorum ^{a)} facibus repente dive-
xatur, & cruciatibus fodicantibus horribiles gemitus
& dentium stridores edens, spumas agit in
ore: & vix tandem sævis cruciamentis perfractus,
a tam immanium furiarum vinculis laxatur.
Eum deduxi ad tuos discipulos, & oravi, ut eum
tanto malo liberarent, sed non potuerunt. *I.* O
diffidens hominum genus, & pravum, quousque
versabor inter vos? quem ad finem vos perfe-
ram? Huc mihi adducatur. *P.* Ecce eum
tibi. Heu mihi, vide sis, ut repente, te viso,
concidit: vide, ut spumans volutatur. *I.* Quam
pridem hoc ei evenire cœpit? *P.* Jam a pueris
ac sæpe in ignem, sæpe in aquam præceps ruit,
ut dicas, eum in mortem ferri. Sed tu si quid
potes, opitulare nobis, nostri misertus. *I.* Si
credideris, nihil est, quod credenti fieri non pos-
sit. *P.* ^{b)} Credo ego quidem, Domine: sed tu
adjuva fidem meam. *I.* Spiritus mute & surde,
ego tibi impero, ut istinc emigres, remigraturus
nunquam. *D.* Bruu. *Q.* Ut convulsus est?
ut mortuo similis? *A.* Imo ego puto plane mor-
tuum.

a) Intestinis.

b) Credabat ille quidem, sed non satis firmiter.

tuum, ita nil omnino movetur. *I.* Cedo mihi istam manum, surge, esto incolumis. Trado tibi filium tuum omni morbo vacuum.

SENTENTIA.

Hominis imbecillitas diffidentiae argumentum est. Fides est omnipotens. Christus etiam infirmæ fidei opitulatur.

LAPIDANTES. Joan. 8.

ARGUMENTVM.

Jesus de seipso cum Judæis differit, eorum vanam ob Abrahamicam stirpem arrogantiam retundit, veram libertatem docet, & lapidationem ab eis effugit.

Jesus, Pharisei, Judæi.

Ego sum lux mundi. Qui me sequitur, non ingreditur in tenebris, sed utetur luce vitæ. *P.* Tu de teipso testaris: testimonium tuum non est verum. *Ie.* Etsi ego testor de me ipso, verum est tamen testimonium meum, quoniam scio unde venerim, & quo abeam, id quod vos nescitis. Vos more hominum judicatis: ego non judico quemquam. Et tamen ut maxime judicem, judicium meum verum sit: utpote qui non sum solus, sed una etiam adsit, qui me misit Pater. In vestra quoque lege scriptum est, duorum hominum testimonium verum esse: ego de me ipso testimonium dico: dicit etiam is, a quo sum missus, Pater. *P.* Ubinam est tuus Pater? *I.* Vos neque

Q 2

me

me novistis, neque Patrem meum. Si me nossetis, meum quoque Patrem nossetis. Ego abiturus sum, & vos ^{a)} me requiretis, atque in peccato vestro moriemini. Quo ego abibo, vos non potestis venire. *Iu.* Num ipse se interficiet, quod dicat, quo ipse abiturus est, nos venire non posse? *Ie.* Vos hinc inferno estis ego non item. Ideoque dixi vobis, vos in peccatis vestris morituros: id quod fiet, nisi credideritis me eum esse. *P.* Nam quis tu es? *Ie.* Jamdudum id vobis sum elocutus. Equidem multa de vobis habeo vere dicere: sed ut ille, qui me misit, verax est: ita ego quoque ea demum, quæ ex eo audivi, hominibus renuncio. Verum enim vero cum me ^{b)} extuleritis, tum demum ^{c)} intelligetis, me eum esse, qui mea sponte faciam nihil: contraque sicut me docuit Pater, ita loquar, mecumque habeam eum, qui me misit. Neque enim me solum deseruit Pater, ad cuius ego arbitrium omnia semper facio. Quod si vos, qui mihi creditis (video enim esse non parum multos,) in meis dictis manebitis, vere discipuli mei eritis, veritatemque intelligetis, quæ vos in libertatem vindicabit. *Iu.* Nos Abrahami progenies sumus, ^{d)} neque

a) Messiam requiretis, qui ego sum & sane hodie quoque Messiam frustra quærent Judæi.

b) Videlicet in crucem.

c) Id accidit, cum eo interfecto Judæi domum reversi sunt, plangentes pectora sua. Sic sero sapiunt stulti.

d) neque cuiquam servivimus: & tu audes dicere, nos factum iri liberos? *Ie.* Credite mihi, e) quicumque facit peccatum, servus est peccati. Atqui servo non est domi perpetua mansio: filio est. Ergo si vos filius libertate donabit, re ipsa liberi eritis. Neque vero me præterit, vos esse progeniem Abrahami: sed enim cupitis me necare, postquam mea in vobis oratio locum non habet. Ego quod cognovi a Patre meo, loquor: itidem vos, quod didicistis a Patre vestro, facitis. *Iu.* Noster quidem Pater Abrahamus est. *Ie.* Si Abrahami f) filii essetis, Abrahamo digna faceretis. Nunc cupitis me perimere, hominem, qui verum vobis sum effatus, id quod audivi ex Deo. At nihil tale faciebat Abrahamus. Vos patre vestro digna facitis? *Iu.* Atqui e stupro nati non sumus. Unum Patrem habemus Deum. *Ie.* Si a Deo Patre essetis, amaretis me, quippe, cum a Deo profectus venerim, neque enim mea sponte veni, sed ab eo missus. Cur meam orationem non agnoscitis? Cur mea dicta audire non potestis? Vos ex Patre Vejove estis, & Patris vestri libidinibus ministros vos libenter præbetis. Ille g) jam ab initio fuit homicida, nec in veritate

Q 3

per-

- d) Imo vero & olim Chaldæis & Macedonibus serviverant: & tunc Romanis serviebant. Sic solent superbi nolle servire videri, qui maxime serviunt.
 e) De spirituali servitute loquitur.
 f) Scilicet veri & spirituales.
 g) Scilicet cum hominem ad peccandum impellendo, in mortem eum conjecit.

perstitit: nempe veritate vacuus. Quod si falsum loquitur, Deus loquitur: utpote mendax, mendacique pater. At mihi vos, quia verum dico, non creditis. Quis me vestrum coarguerit peccati? Quod si verum dico, cur mihi non creditis? Qui a Deo est, Dei dicta audit. Vos ideo non auditis, quia a Deo non estis. *Iu.* An non recte dicimus, ^{h)} te esse & Samaritanum, & furiosum? *Ie.* ⁱ⁾ Ego furiosus non sum, sed Patrem meum decoro? vos vero me probro afficitis, sed non ego meæ laudi studeo: est qui studeat, & cum ratione. Credite mihi: qui mea dicta observaverit, mortem non videbit unquam. *Iu.* Nunc plane videmus te furere. Abrahamus ipse mortuus est, & ipsi Vates: & tu cum a morte in perpetuum vindicas, qui tibi dicto audiens fuerit? Num tu major es patre nostro Abrahamo, qui tamen mortuus est, ut etiam ipsi Vates? Quem tu te facis? *Ie.* Si ego me ipsum laudarem, laudatio mea nulla esset. Pater meus est, qui me laudat: quem vos cum dicatis vestrum esse Deum, tamen non novistis. At ego novi, id quod si negarem, vestri essem similis, id est, mendax: sed novi eum, ejusque dictis pareo. Abrahamus ille parens vester gestivit videre diem meam, & vidit, & vidisse gavisus est. *Iu.* Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti. *Ie.* Imo

ante-

h) Divina dicta carnales furiosa dicunt.

i) Modestissima defensio: cum ille tamen digni forent acerbissima: quam quidem nos modestiam imitari debemus.

antequam Abrahamus esset, ego eram. *Iu.* Proh scelus, hæccine nos tam indigna ferre? quin eum cooperimus lapidibus? Agite, fiat lapidatio. Sed quid hoc est? nusquam comparet: evanuit.

SENTENTIA.

Patrem sequitur sua proles. Cui quisque obedit, ejus filius aut servus est. Ex opere judicatur de homine. Impii sunt ex Diabolo nati. Servire justitiæ, ea demum libertas est. Simulatores dum se negant homicidas, in eo ipso vestigio homicidia moluntur. Simulatorem si homicidii argueris, occidet te, si poterit, ut se non homicidam esse ostendat. Utinam tantum saperet mundus, ut ex suis eos fructibus cognosceret.

COECVS NATVS. Joan. 9.

ARGUMENTVM.

Jesus cœcum natum sanat. Pharisei postquam hoc, etiam interrogatis ejus parentibus, resciverunt, de Jesu maledicunt, & sanatum, quia de Jesu bene dicebat, eji- ciunt. Et Jesus ei sese aperit: & Phari- sæos cœcitatatis arguens, de seipso, bono pa- store, disputat.

Discipuli, Jesus, Cœcus natus, Vicini, Phari- sæi, Judæus, Parentes cæci.

Magister, utrum propter suum hic, an propter parentum peccatum cœcus natus est? *Ie.* Propter neutrum: tantum ut divina in eo opera

Q 4

demon-

demonstrarentur. Me oportet rem agere ejus, qui me misit, dum dies est. Veniet nox, cum agi non poterit. Donec in hac vita ago, lux sum hominum. Sed age jam, huic homini lucem conferam. Confectum est. Abi lotum in piscina Siloa. *C.* Faciam, & quidem libenter. O me felicem, si possum adipisci id, quod homines vocant lucem, quo ita delectantur, ut negent quicquam jucundius. At ego nunquam ne suspicari quidem potui, quale esset: neque omnino animo & cogitatione comprehendere, quid album, quidve atrum dicant. Ita mihi natura iniqua fuit, ut mihi rem omnium prædicatione suavissimam inviderit. Sed jam videor mihi ad piscinam pervenisse: lavabo me, ut sum jussus. O Deus immortalis, quid hoc rei est? hoccine est videre? Ho, ho, vix sum mei compos præ gaudio. Video ego cælum, terram, homines. Bone Deus, quis est hodie tam fortunatus, quam ego sum? O populares, aspiciate, aspiciate eum, qui ex utero matris cæcus est exceptus, nunc liquido videntem. *V.* Est ne hic ille, qui solebat sedens mendicare? *A.* Plane. *A.* Fieri non potest. Alius est, ejus simillimus. *C.* Imo ego vero ille ipse sum. *V.* Quo pacto tibi aperti sunt oculi? *C.* Quidam homo, quem Jesum nuncupant, pulverem sputo suo temperatum meis oculis illevit: deinde jussit, ut irem lotum in Siloa: quo facto, sensum videndi sum assecutus. *V.* Ubi est ille? *C.* Me latet. *V.* Deducamus eum ad Phariseos. *C.* Quo libet. *V.* Adducimus vobis hominem,
Pha-

Pharisæi, qui ait, se, cum a nativitate cæcus esset, videndi munus a Jesu esse assecutum. *P.* Quomodo istud, amabo? *C.* Gæno mihi oculos illevit: quibus deinde ablutis, video. *P.* Is homo non est a Deo profectus, ut qui sabbatum non agat. *A.* Qui possit improbus homo tam stupenda? *P.* Tu quid de eo censes, qui tibi oculos aperuit? *C.* Egone? Vatem esse. *Iu.* Credibile non est, eum qui nunc videt, cæcum fuisse. Evocentur huc ejus parentes. *A.* Sane placet. Heus vos, accersite eos. *N.* Fiet. *Iu.* Placet hanc rem altius sciscitari. *N.* Adfunt. *Iu.* Hic cine est filius vester, quem vos prædicatis cæcum esse natum? Qui fit ut nunc cernat? *P.* Hunc filium esse nostrum, & cæcum fuisse natum, scimus: quomodo nunc cernat, nescimus: quisque ei oculos aperuerit, nos fugit; ipse jam grandis est, ipsum interrogate, de se ut eloquatur. *Ph.* Appelletur iterum. Ades tu, fatere verum. ^{a)} Nobis satis cognitum est, hominem illum esse sceleratum. *C.* Sceleratus fit, nec ne, nescio: unum illud scio, me, cum cæcus fuerim, nunc oculis uti. *P.* Quid fecit tibi? quomodo illustravit tua lumina? *C.* Jam vobis dixi, neque audivistis. Quid denuo vultis audire? Num vos quoque vultis ejus discipuli fieri? *P.* Abi in malam rem. Tu es ejus discipulus: nos Mosis sumus

Q 5

- ^{a)} Sceleratissimi homines sibi id notum esse dicunt, quod falsissimum: quod idem & hodie fit. Nam sceleratissimi quique sanctissimos quosque sceleratissimos esse nihil, dubitant affirmare.

sumus discipuli. Satis scimus, cum Mose locutum esse Deum: at hic unde sit, nescimus. C. Ergo in eo est admirabilitas, quod vos nescitis unde sit, cum mihi oculos patefecerit. ^{b)} Jam scimus, improbos a Deo non audiri: sed si quis pius est, & Dei voluntati parens, eum audit Deus. Nunquam post hominum memoriam fando auditum est, quemquam illustravisse oculos cæci nati. Quid nisi esset is profectus a Deo, nihil posset. P. ^{c)} Tu scelerum plenus es, & nos doces? Abi foras in malam crucem. I. Audio eum, quem nativa cæcitate liberavi, ^{d)} exactum esse a Judæis. Et ecce eum! Heus tu, habes ne fidem Dei filio? C. Quis autem is est, ut ei fidem habeam? I. Vides eum. Is ipse est, qui tecum loquitur. C. Ego vero fidem habeo. I. Ego in hunc terrarum orbem ad hoc discrimen, & ad hunc delectum veni, ut qui non vident, videant: & qui vident cæci fiant. P. An tibi nos videmur cæci? I. Si cæci essetis, non essetis in vitio. Nunc quia dicitis vos cernere, peccatum in vobis hæret. Sic accipite: Qui non intrat per januam in caulam, sed alia transcendit, is fur est & latro. Qui autem intrat per januam, pastor est ovium. Huic janitor aperit: hujus vocem exaudiunt oves: hic suas appellat nominatim. easque educit, educitis-

^{b)} Validissimum argumentum.

^{c)} Literari ab illiteratis admoneri se indignissime ferunt.

^{d)} Ejectum.

etis que e) præit viam: hunc oves consequuntur, ut cujus vocem agnoscant. Alienum autem non sequuntur, sed defugiunt: quoniam non agnoscunt alienam vocem. Verum ut intelligatis, quid mihi velim, sic habetote. Ego sum janua ovium. f) Omnes quicumque ante me venerunt, fures sunt & latrones, nec eos audiverunt oves. Ego sum janua. Per me qui intrabit, servabitur, & ingressum & egressum liberum habebit, & paciscuum nanciscetur. Fur non aliam ob causam venit, quam ut furetur, mactet, perdat: ego veni ut vita fruatur, & melius habeant. Ego sum Pastor bonus. Pastor bonus animam ponit pro ovibus. At mercenarius ille, non pastor, cujus suæ non sunt oves, si quando videt lupum venientem, relictis ovibus, in pedes se conjicit: lupus oves agit, rapit: ille mercenarius fugit, nempe mercenarius, nec curam habens ovium. Ego sum pastor bonus, & meas novi, vicissimque eis sum notus. Quemadmodum novit me Pater, ita ego novi Patrem, & animam pono pro ovibus. Habeo autem g) alias oves, quæ non sunt hujus ovilis, quæ etiam mihi adducendæ sunt meamque
vocem

e) Secundum consuetudinem loquitur eorum qui ovibus præeunt, non sequuntur, ut fit in quibusdam locis.

f) De re loquitur, non de tempore. Neque enim vates omnes qui Christi tempora antecesserunt, fures fuerunt. Sunt enim Christum non tempore, sed re secuti: quippe ab eo missi.

g) Videlicet exteras gentes.

vocem audient: atque ita fiet unum ovile, unusque Pastor. Ideo me Pater amat, quia animam pono, eam resumpturus. Eam quidem nullus mihi eripere potest, sed ipse mea sponte eam pono: habeo enim potestatem eam ponendi rursumque sumendi. Hoc mihi in mandatis dedit meus Pater. *Iu.* Furiosus est, & insanit: quid cum auditis? *Al.* Hæc non sunt furentis. Potestne furia cæcorum oculos lucis usu donare?

SENTENTIA.

Quos sanaturus est Christus, prius fædat, hoc est, fædos esse ostendit. Simulatoribus nihil est vel pertinacius, vel crudelius. Equidem sic mihi persuasi, etiamsi reliqui omnes veritati crediderint, simulatores non esse credituros. Quos mundus eicit, Christus accipit, eisque sese aperit. Qui divina sapiunt, mundo furere videntur. Aperi hic tandem oculos o cæce munde, Et noli continuo furoris arguere, si quis aliquid vel agit vel dicit, quod tu, o bellua centiceps, vel non approbas, vel non intelligis. Cognosce, Et iterum tertioque cognosce, antequam judices. Nam (de sol jure breve sententia: ad pœnitendum properat, cito qui judicat.

RENOVALIA. Joan. 10.

ARGUMENTVM.

Jesus Judæis Christum Deique filium se esse fatetur: ob eamque causam illi eum lapidare conantur.

Judæi,

Iudæi, Jesus.

Quamdiu nostros animos suspensos tenebis? Si tu es Christus, dic nobis aperte. *Ie.* Id dixi vobis, nec creditis: ea quæ Patris mei nomine facio, fatis de me testantur. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis, quemadmodum dixi vobis: Oves meæ vocem meam audiunt: ego eas cognosco, ipsæ me sequuntur, ego eis vitam largior sempiternam. Non possunt unquam perire, neque mihi eas quisquam de manu eripuerit. Pater meus, qui mihi eas mandavit, maximus est omnium: nec eas possit quisquam de ejus manu extorquere. Ego autem & Pater unum sumus. *Iud.* O audaciam! videtis quam nefaria vox! agite, obruamus hominem lapidibus. *Ie.* Multa ego vobis præclara opera, Patre meo autore, edidi: quod tandem est eorum, propter quod me lapidatis? *Iu.* Nullam bonam ob rem te lapidamus, sed ob impia tua in Deum dicta; simul, quod homo cum sis, Deum te facis. *Ie.* Eho an non ita scriptum extat in vestris literis: Ego vos Deos appellavi? Si dii appellati sunt illi, ad quos Dei sermo habitus est, quod scriptum rescindi non potest: quem Pater consecravit, & in hunc terrarum orbem misit, vos impium dicitis, si dixi, me Dei esse filium? Si Patre digna non præsto, mihi ne credite: sin etiam, ^{a)} si non mihi, at factis credite, & tandem cognoscite, & Patrem in me, & me in Patre esse. *Iu.* Enim vero
ista

a) Qui nec verbis nec factis credunt, ii persuaderi non possunt.

ista jam non sunt ferenda : injiciamus ei manus, qui stamus? Papæ ubi est? nusquam est: ubi est? evanuit in auram, præstigiator, at non semper evadet: tenebitur aliquando.

SENTENTIA.

*Quæ non intelligunt damnant imperiti. Homi-
cidia sua religionis nomine prætexunt simulatores.
Vera dicta habet mundus pro impiis.*

THOMAS. Joan. II.

ARGUMENTVM.

Jesus discipulos suos se comitari jubet euntem ad Lazarum in vitam revocandum.

Jesus, Discipuli, Thomas.

Abeamus iterum in Judæam. *D.* Magister, modo te volebant lapidare Judæi, & eodem redis? *I.* Diei horæ sunt duodecim. Qui interdiu iter facit, non offendit: utitur enim communi hac luce. Qui autem noctu, offendit: caret enim lumine. Jam vero Lazarus ille noster amicus obdormivit: eum ego eo expergefatum. *D.* At si obdormivit, salvus est. *I.* Planius dicendum est. Lazarus mortuus est, id quod equidem a) vestra causa gaudeo, ut rei fidem adjungatis, cum sciatis me non adfuisse ibi. Sed eamus ad eum. *T.* Eamus & nos morituri cum eo.

SEN.

a) Qui magis mihi credetis eum suscitanti; quam credidissetis sananti; id quod fecissem, si ante ejus obitum hic fuisset.

SENTENTIA.

Christo mortuum excitare, tam facile est, quam homini dormientem. Christo mors somnus est.

LAZARVS. Joan. II.

ARGVMENTVM.

Jesus Lazarum in vitam suscitatur.

Martha, Jesus, Maria, Judæi.

Cum essem domi, allatus est mihi nuncius, advenire Jesum. Itaque ei extra vicum obviam procedo. Sed eum advenientem video: abibo & salutabo. O domine, si adfuisses hic, meus frater non fuisset mortuus. Sed nunc etiam scio, te quicquid a Deo petiveris, impetraturum esse. *Ie.* Reviviscet frater tuus. *Mar.* Scio ego revivisciturum, cum reviviscant homines in illo novissimo die. *Ie.* Ego sum resurrectio & vita, ita ut mihi confidentes omnes & a) mortui sint reviviscunt, & vivi nunquam sint morituri. Credis hoc? *Mar.* Etiam Domine. Ego credo te esse Christum illum Dei filium, orbi expectatum. Sed eo evocatum Mariam sororem meam, quæ domi misera luctu tabescit. *Ie.* Quam multa acerba, & perperam aspera evenire in hominum vita necesse est? Me miserescit harum miserandarum muliercularum, quæ charissimi fratris morte concussæ, mœrore conficiuntur: & jam ad me, sicut ad certum asylum confugient, openque meam & præ-

a) Si mortui fuerint.

præfens auxilium implorabunt. Atque ecce eas huc accurrentes, cum magna hominum multitudine. Ipsa autem Maria, ut plorat, ut lamentatur, ut suo luctu omnibus lachrymas excutit. Jam credo mihi ad pedes jacebit supplicans. *M.* O Domine, si tu hic fuisses, meus frater non fuisset mortuus. *I.* Ubi eum posuistis? *Iu.* Veni visum. Ut commotus est & lacrymarum vim profundit? nimirum eum valde Amabat. *Al.* Non poterat is, qui cæci oculos reclusit, efficere, ut ne hic morietur? Sed videte, ut rursus conturbatur. *Ie.* Hic est monumentum: movete saxum. *Mar.* At jam fœtet, Domine: nam quatrimum est. *Ie.* Dixine ego tibi, te, si credideris, visuram gloriosum, & plane divinum factum? Tollite modo saxum. Pater gratias tibi ago, quod me audivisti. Equidem sciebam, ut me semper audias, sed dicebam propter circumstantem hominum multitudinem, ut credant, me a te esse missum. Lazare, veni foras. *Iu.* O rem seculis omnibus inauditam! Videte, videte hominem e sepulchro emergentem, ^{b)} vinctis pedibus & manibus fasciis, vultuque sudario obvelato. O immensam Dei potentiam? *Ie.* Solvite eum, & dimittite liberum.

SENTENTIA.

Christi vox etiam a mortuis auditur: Et nos vivi eam audimus.

REP.V.

b) Videntur pedes fuisse non simul juncti.

REPVDIVM. Matth. 19. Marc. 10.

ARGVMENTVM.

Jesus cum Pharifæis & discipulis de divor-
tio colloquitur.

Pharifæi, Jesus, Discipuli.

Licetne viro repudiare uxorem, qualibet de
causa? *J.* Quid vobis præcepit Moses? *P.* Moses
permisit uxori nuncium remittere, scripto divortii
instrumento. *J.* Annon legistis, ut qui eos prin-
cipio fecit, marem simul & fœminam fecerit? ut-
que ita pronunciatum sit: propterea vir, relicto
utroque parente, adhærebit suæ conjugi, fietque
ex duobus unum corpus. Itaque jam non sunt
duo sed unum corpus. Proinde quod Deus con-
jugavit, homo ne disjungat. *P.* Cur ergo præ-
cepit Moses, ei dari divortii tabulam, eamque re-
pudiari? *J.* Habuit videlicet rationem vestræ
perviciaciæ. Verum olim non erat ita factitatum.
Quin hoc vobis confirmo, quicumque repudiave-
rit uxorem suam, nisi ob stuprum, & duxerit
aliam, adulterat: & qui repudiatam duxerit, adul-
terat. Eadem in causa sunt & fœminæ. *D.* Si
ea est viri cum uxore conditio, non expedit con-
nubia jungere. *J.* At non omnes ^{a)} id præ-
stare possunt, sed ii duntaxat, quibus datum est.
Nam eviratorum alii ita ex utero matrum orti
sunt, alii manu castrati sunt, alii seipsos ^{b)} ca-
stra-

a) Conjugio abstinere.

b) Libidinem suam domuerunt.

R

straverunt propter regnum cœleste. *IV* Quî hoc potest præstare, præstato.

SENTENTIA.

Deus ipse propter hominum pervicaciam, aliquid interdum permittit, quod alioquin permittendum non esset. Olim fuit mundus minus malus. Et omnia abeunt in dies in deterius. Libidini resistere, nisi dono Dei nemo potest.

DIVES. Matth. 19. Marc. 10.
Luc. 18.

ARGUMENTVM.

Jesus ab adolescente interrogatus, vitam docet, & quam sit ea divitibus difficilis, ostendit: deque præmiis suorum differit.

Adolescens, Jesus, Discipuli.

Magister bone, quid boni faciendum mihi est, ut vitam æternam adipiscar? *J.* Quid me dicis bonum? Nemo bonus est, nisi unus Deus. *a)* Quod si vis ad vitam pervenire, serva præcepta. *A.* Quænam? *J.* Ne adulterato. Ne occidito. Ne furator. Falsum testimonium ne dicito. Ne quem interveritito. Parentem utrumque colito. Alterum ut teipsum diligito. *A.* Hæc omnia servavi jam a teneris. Quid mihi restat? *J.* Probo. Unum tibi deest. Si vis perfectus esse,

a) Obedientia una est ad salutem,

esse, i venditum rem tuam omnem, & pecuniam
 in pauperes erogato, thesaurum habiturus in cœ-
 lo: deinde ad me sequendum, crucem ferens, ve-
 nito. Eho, abit mœstus: est enim perdives. O
 mei discipuli, quam difficulter, qui rem habent,
 ad regnum cœleste perveniunt! Obstupetis? O
 filii, quam difficile factu est, ut qui divitiis freti
 sunt, in regnum divinum ingrediantur. Dicam
 iterum. Facilius est rudentem trajici per foramen
 acus, quam divitem in regnum divinum introire.
 D. Ecquis igitur poterit servari? J. Hoc huma-
 nis quidem viribus fieri non potest, sed potest di-
 vinis. Nam omnia, quantumvis hominibus ardua
 videantur, a Deo tamen fieri possunt. D. Nos
 quidem (ut vides) reliquimus omnia, ut te se-
 queremur: quid ergo hinc assequemur? J. Vos
 quidem certe, qui me secuti estis, cum in renovata
 vita, in tribunali magnificus confedero, sedebitis
 etiam in duodecim tribunalibus, Israelitarum ge-
 nus judicantes. Et omnino, quisquis domum, aut
 fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut
 conjugem, aut liberos, aut agros reliquerit, mei
 nominis, & Evangelii, regnique divini gratia, is &
 in hoc ævo, etiam inter tot acerba, centuplum ac-
 cipiet, & in futura ætate vita fruetur sempiterna.
 Sed multi primi erunt ultimi, & ultimi erunt pri-
 mi. Nam in regno cœlesti idem usu venit, quod
 in quodam patrefamilias, qui primo mane exiit
 ad conducendos in vineam suam operarios: &
 cum singulis denariis in diem cum eis decidif-
 set, eos in vineam dimisit. Iterumque circiter

R 2

b) ho-

b) horam tertiam egressus, vidit alios ociosos in foro manentes, quos etiam in vineam suam dimisit, seque eis, quod æquum esset, daturum promisit. Item circa sextam & nonam horam egressus, fecit idem. Hora autem fere undecima egressus, cum alios desides invenisset: Quid hic (inquit) statis totum diem ociosi? Nemo nos conduxit, inquiunt illi. Tum ille: Ite & vos in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis. Vespere mundat vineæ dominus procuratori suo, ut operarios convocet, eisque præmium persolvat, initio factò ab ultimis ad primos. Hic, qui venerant hora fere undecima, singulos receperunt denarios. At primi, qui se plus accepturos rati essent, cum tantundem accepissent, murmurabant in patrem familias, quod ultimos, qui unam horam opus fecissent, ipsis æquavisset, qui totius diei onus pertulissent, & ardores. Tum ille uni ex eis: Amice, inquit, non facio tibi injuriam. Nonne denario mecum depectus es? Aufer ultimo, quantum tibi. An mihi non licebit meis uti meo arbitrio? Eone tu c) oculum malignum habes, quia ego sum benignus? Ita in regno cælesti ultimi primorum, & primi ultimorum conditione erunt. Multi enim sunt evocati, sed pauci electi.

SEN.

b) Loquitur secundum Judæorum consuetudinem, qui horas mane numerare incipiebant.

c) Invidus es.

SENTENTIA.

Divitiæ magno sunt ad salutem impedimento. Dives divitiis, denique homines iis, quæ habent charissima, renunciare, humanis viribus nequeunt: divinis queunt.

DIVES IMMISERICORS.

Luc. 16.

ARGUMENTVM.

Dives immisericors apud inferos cruciatus, ne tantulam quidem misericordiam ab Abrahamo impetrare potest.

Dives, Abrahamus.

Pater Abrahame, miserere mei: & mitte Lazarum, qui summo digito in aqua intincto, linguam mihi refrigeret: discrucior enim in hac flamma. *A.* Fili! memineras, te bonis in vita: Lazarum malis esse defunctum. Nunc vicissim hic in voluptate, tu in dolore es. Præterea constat omnino inter nos & vos vasta vorago, ut hinc ad vos, aut istinc ad nos aditus transire volentibus non pateat. *D.* Saltem illud ore te, pater, ut eum mittas in domum mei patris, ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipsi quoque committant, ut iis in hunc tam tetri cruciatus locum veniendum sit. *A.* Habent ^{a)} Mo-
sem, & cæteros Vates, eos audiunt. *D.* Est istud quidem aliquid, pater Abrahame, sed si quis

R 3

a mor-

a) Scripta Mosis.

a mortuis ad eos fuerit profectus, facilius vitam corrigent. *A.* Si Mosem & Vates non audiunt, ne ei quidem, qui revixerit, obtemperaturi sunt.

SENTENTIA.

Inclementes inclementer punientur. Qualem se quisque alteri præbuerit, talem in se experietur Deum. Impiorum seua pœnitentia. Beati qui plorant, nam consolatione afficientur. Væ gaudentibus, dalebunt enim: nam rerum vicissitudo est. Qui sancta doctrina ad sanitatem non revocatur, desperandus est.

FILII ZEBEDEL. Matth. 20.
Marc. 10.

ARGVMENTVM.

Jesus Jacobo & Joanni regnum petentibus, crucem proponit.

Mater Iacobi & Ioannis, Iesus, Iacobus & Ioannes.

Magister, volebant quiddam a te petere hi mei duo filii. *Ie.* Quidnam id est? *Ia.* Ut tibi, cum splendorem & imperium fueris adeptus, alter dexter, alter sinister affideamus. *Ie.* Nescitis quid petatis. Potestis ne idem mecum poculum ebibere, eademque lotionem abluere? *Ia.* Possumus. *Ie.* Meum quidem poculum bibetis, meaque lotionem lavabimini: sed ut mihi dextra lava- bimini: sed ut mihi dextra lavaque affideatur, non est meum dare, nisi eis, quibus id paratum est a patre meo.

SEN-

SENTENTIA.

*Ad regnum Dei non nisi per crucem venietur:
& tamen non hominis meritum, sed Dei donum est.*

VINITORES. Matth. 21. Marc. 11.
Luc. 20.

ARGUMENTVM.

Jesus a Pontificibus & Scribis & Senioribus de autore suæ potestatis interrogatus, ipso vicissim de autore lotionis Joannis interrogat. Deinde per similitudines eis futurum prædicit, ut propter se repudiatum, regno priventur.

Pontifices, & Scribæ, & Seniores, Iesus.

Dic nobis, ex cujus autoritate ista facias, & quis tibi dederit, ut tantum posses? *Ie.* a) Ego vicissim vos quiddam rogabo, de quo si mihi responderitis, dicam vobis, ex cujus autoritate hæc faciam. Latio Joannis unde erat? a cælo ne, an ab hominibus. *Po.* Si a cælo dicimus, dicet: Cur ergo ei non credidistis? Si ab hominibus, periculum est, ne universus nos populus lapidet: omnes enim Joannem habent pro Vate. Neagemus, scire nos. Age, nescimus. *Ie.* Ego quoque non dicam vobis, qua hæc autoritate faciam. Sed quid censetis? Habebat quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis: Nate, abi ad faciendum opus hodie in vinea mea. Cui

R 4

ille:

a) Christus callidos prudenter capit.

ille: non libet, inquit: post tamen, mutata sententia, abiit. Alteri deinde eodem modo dixit: qui pollicitus iturum se, non ivit. Uter paruit voluntati patris? *Po.* Prior. *Ie.* Credite mihi, b) publicani & meretrices antecedunt vos in regnum divinum. Venit enim ad vos Joannes, vir integra vita, cui vos non credidistis, publicani & meretrices crediderunt. - Quod cum videretis, ne sic quidem mutastis animum, ut ei crederitis. Accipite aliam similitudinem. Fuit quidam paterfamilias, qui conseruit vineam: quam cum sepius circumdedisset, torcularque in ea defixisset, & castellum extruxisset, elocavit agricolis, domoque postea multo tempore absuit. Post suo tempore misit ad agricolas servum, ad percipiendum fructus vineæ: quem illi male acceptum plagis, inanem remiserunt. Iterum mittit alium: eum quoque illi lapidibus contusum, & ictibus indignissime mulctatum, vacuum remiserunt. Nec satis, addit tertium: quem etiam vulneribus confectum ejecerunt. Pergit mittere alios atque alios: qui omnes vel pulsati, vel occisi ab eis sunt. Etiam cum unum haberet filium, eumque charissimum, ita secum cogitabat: Quid agam? mittamne ad eos filium, meas delicias? At mittam, fortasse ejus conspectum verebuntur. Itaque facit. At vinitores eo viso, sic loqui inter se insistent: Hic quidem est hæres: interimamus eum,

ut
 b) Explicat, quod dixerat de duobus natis; priorem vocans publicanos & meretrices, posteriorem pontifices & cæteros, quos alloquebatur.

ut invadamus in hæreditatem. Itaque ejectum e vinea perimunt. Cum ergo redierit vineæ dominus, quid faciet agricolis illis? *Pont.* Malos male perdet, & vineam aliis tradet agricolis, a quibus fructum percipiet suo tempore. Sed absit, ut quid tale eveniat. *Ies.* Nunquamne legis dictum illud in monumentis literarum? Quem lapidem improbaverunt fructores, adhibitus est ad caput anguli. A Domino profectum id est, & mirum nobis videtur. Quamobrem sic ex me accipite. Auferetur a vobis regnum divinum & dabitur genti suum fructum edituræ. Ac quisquis inciderit in lapidem eum, confringetur: & in quem lapis inciderit, eum conteret. Nam in regno cœlesti similiter accidit, atque in Rege quodam, qui nuptias filii sui facturus, servos suos misit, qui invitatos ad nuptias vocarent. Cumque illi noluisissent venire, alios item servos misit, quibus negotium dedit, ut ostenderent invitatis, ipsum paravisse prandium: juvencos & altilia esse mactata, omnia denique esse parata: venirent ad nuptias. At illi eum aspernati, discesserunt, alius in suum agrum, alius ad mercaturam. Cæteri comprehensos ejus servos e vita per summam ignominiam sustulerunt. Qua re audita iratus Rex, eo suas copias misit, & homicidas illos perdidit, eorumque urbem incendit. Deinde suis servis mandavit, ut (quoniam paratæ erant nuptiæ, & qui ad eas erant vocati, non fuerant digni, quin eis adessent,) per vias passim abirent: & ut quemque invenissent, ad nuptias vocarent. Illi

R 5

ia

in trivium profecti, quoscunque invenerunt, eos coegerunt, tum malos, tum bonos, ita ut compleretur cœnatio convivis. Ad eos contemplandos ingressus Rex, animadvertit ibi quendam non nuptiali vestitu indutum: & Amice, inquit, quid huc intraisti siue vestimento nuptiali? Cumque ille obmutuisset, jussit rex famulos, ut eum pedibus manibusque constrictum, in teterrimas tenebras abriperent, ubi futurus esset ploratus, stridorque dentium. Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

SENTENTIA.

Publicani & meretrices ad Dei regnum sunt aptiores, quam populorum magistri atque gubernatores. Qui divinis donis ornatus ingratus se præbet, is donis privatur. Optima quæque maxime improbantur a potentissimis quibusque.

DENARIUS. Matth. 22. Marc. 12.
Luc. 20.

ARGUMENTVM.

Jesus a Phariseorum Herodisque discipulis de tributo Cæsari pendendo malitiose interrogatus, prudenter respondet.

Discipuli Phariseorum, Herodiani, Jesus.

Magister, scimus, ut a) verax sis, divinamque vivendi rationem vere & sincere tradas, neque

a) Aptissima ad fallendum oratio, quippe cum de Christo vera, sed malitiose dicant.

que ullius omnino hominis gratia de veritate deducaris. Proinde dic nobis, quid tibi videatur: liceatne nobis censum pendere Cæsari, nec ne? *Ie.* Quid me tentatis, simulatores? exhibite mihi numum tributarium. *D.* En tibi denarium! *Ie.* Cujus est imago hæc, & inscriptio? *D.* Cæsari: & quæ Dei, Deo.

SENTENTIA.

Astutis circumspecte respondendum. Captiosa ad nocendum interrogatio vitiosa est. Sed ad eandem provida ad seipsum tuendum responsio, vitiosa non est.

SADDUCÆI. Matth. 22. Marc. 12.
Luc. 20.

ARGUMENTVM.

Jesus a Sadducæis de septem maritorum uxore interrogatus, cujusnam futura esset in altera vita, docet: ibi nulla fore matrimonia, & obiter resurrectionem fore ostendit. Deinde legis perito, de maximo legis præcepto respondet. Postremo, illos quadam interrogatione de genere Christi compescit.

*Sadducæi, Jesus, Legisperitus, Scribæ,
Pharisæi.*

Magister, Moses scripto sanxit, si quis mortuus fuerit sine liberis, superflite uxore & fratre,
ut

ut is frater ejus uxorem duceret, fratrique prolem suscitaret. Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus ducta uxore, sine liberis mortuus est, fratrique uxorem habendam reliquit, Eodem modo alter, & tertius: donec tandem singulis ad unum mortuis, ultima omnium moritur fœmina. Cum ergo revixerint homines, cujus ex septem erit uxor, cum omnes eam habuerint? *Ie. a)* Erratis ignoratione literarum, & divinæ potestatis. In hac vita homines conubunt? sed quibus contingit donari vita illa novata, ii nullis inter se matrimoniis copulantur: siquidem ne mori quidem jam possunt, suntque quasi cœlestes & divini Genii, Deique filii. Mortuos autem ad vitam revocari, vel Moses indicat in rabo (si forte unquam legistis) ubi Deus ait: Deum se esse Abrahami, Deum Isaaci, Deum Jacobi, viventium nimirum Deus est, non mortuorum, cum ei omnes vivant. Quam in re vehementer erratis. *L.* Quando hic tam exposite respondit, volo ego quoque ejus acumen explorare. Magister, quodnam est primum & maximum in lege præceptum? *J.* Audi Israelita: Dominus Deus tuus, Dominus unus est: Dominum Deum tuum toto animo, omni cura, studio, cogitatione, opera amato. Hoc est primum & maximum præceptum. Alterum ei simile est: Alterum ut te ipsum amato. Majus his præceptum nullum est. Ab his duobus tota legis & Vatum doctrina

pen-
 c) Errantes Christus comiter docet: malitiosos acerbius compescit.

pendet. *L.* Præclare sane, Magister, dixisti. Nam unus est Deus, præterea nullus: quem summa animi ope, cura, studio, opera, cogitatione amare, nec non alios ut seipsum diligere, omnibus præstat piamenti & sacrificii. *J.* Non longe abes a regno divino. Sed ut ego vos vicissim interrogem Pharisei, quid censeatis de Christo? cuius prognatum fore? *P.* Davidis. *J.* Qui fit ergo, quod cum David numine afflatus Dominum vocet, ad hunc modum: Dixit Dominus Domino meo, sede ad dextram meam, donec tuos tibi hostes scanni instar calcandos tradidero. Si eum David Dominum vocat, qui fieri potest, ut sit Davidis prognatus?

SENTENTIA.

Sublata morte; sublata erunt & matrimonia: utpote ad generis humani propagationem instituta, qua propagatione jam nihil opus erit, nemine moriente. Amor legis est perfectio.

PETRVS. Luc. 22. Joan. 13.

ARGVMENTVM.

Jesus moriturus discipulos suos modestiam amoremque docet: sui desertionem, & Petri abnegationem prædicit: deque suo ad patrem discessu, & Spiritus Sancti missione differit.

Iesus,

*Jesus, Petrus, Discipuli, Philippus, Judas
Thaddæus.*

Inter gentes, ut quisque plurimum opibus valet, ita maxime Rex est, & potentissimus quisque facillime principis nomen obtinet. At vestra longe alia est ratio: quantoque quisque major est, tanto magis ministrum se præbeat. Uter enim major est? qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui accumbit? Atqui ego inter vos sum sicut ministrans, vobisque (qui permanferitis mecum in meis rebus adversis) legatum mihi a patre meo regnum similiter lego, ut edatis & bibatis in eadem mecum mensa in regno meo: & in tribunalibus sedentes, jus duodecim tribubus Israe- litarum dicatis. Filioli, adhuc parumper vobiscum futurus sum: quæretis me, &, quemadmodum dixi Judæis, quo ego iturus sum, vos venire non posse: ita vobis quoque nunc dico. Itaque hoc novum vobis præceptum do, ut ametis vos inter vos, & ametis, quemadmodum ego vos amavi. In eo cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, ^{a)} si mutuo vos amore complectimini.

P. Domine, quo abiturus es? *J.* Quo ego abiturus sum, non potes me nunc sequi, sed postea sequeris: *P.* Qui minus nunc possum? animam pro te ponam. *J.* Animam pro me pones? Crede mihi, nondum cecinerit gallus, cum tu me ter abjuraveris. Simon, Simon, Satanas ille (ne
fis

a) Vera nota hominis Christiani, sipe qua frustra te de Christianitate jactes.

Judas
 valet,
 quisque
 vestra
 major
 Uter
 istrat?
 s sum
 s me-
 a pa-
 biba-
 & in
 Israe-
 vobis-
 dmo-
 enire
 taque
 is vos
 ama-
 e di-
 mini.
 abi-
 ostea
 nam
 nes?
 u me
 (ne
 fis
 te de

sis nescius) expetivit vos ad ^{b)} cribrandum quasi
 frumentum: verum ego oravi pro te, ne tu de
 constantiae gradu dejicereris. ^{c)} Tu vicissim ali-
 quando recreatus, confirmato fratres tuos. *P.*
 Atqui paratus sum & carcerem tecum & mortem
 subire. *J.* Hoc tibi confirmo, Petre, Gallum
 hodie non cantaturum, quin tu, me tibi notum
 esse, ter negaveris. Porro cum dimisi vos sine
 crumena, & pera, & calceis, num qua re caruistis?
D. Nulla. *J.* At nunc, ^{d)} qui non habet cru-
 menam, adhibeto, nec minus peram, quique non
 habet gladium, vendito pallium suum, & compa-
 rato. Nam in me (ne vos nesciatis) superest
 comprobandum scriptum illud: Et inter impro-
 bos habitus est: habentque meae res finem. *D.*
 Domine, ecce hic duo gladii. *J.* ^{e)} Satis est.
 Caeterum nolite animo perturbari: fidem habetis
 Deo, & mihi fidem habete. In domo patris mei
 mansiones multae sunt. Quod si fecus esset, di-
 cerem vobis: Eo paratum vobis locum: id quod
 si fecero, reveniam ad vos mecum assumendos:
 ut ubi ero ego, ibi vos quoque fitis. Et quidem
 quo, & qua via proficiscar, scitis. *T.* Nos vero
 nescimus quo eas, tantum abest, ut viam tenere
 possimus. *J.* Ego sum via, veritas & vita. Ne-
 mo venit ad patrem, nisi per me. Si cognosce-
 ritis

b) Arbitros subigendum.

c) Quam Deus confirmavit, is alios confirmare maxi-
 me potest.

d) Instat egestas & bellum.

e) Scilicet satis sunt duo gladii ad tale bellum.

ritis me, meum quoque patrem cognosceretis: & vos cog
 jam nunc cognoscitis, & vidistis eum. P. Do- cog
 mine, ostende nobis patrem: id satis erit nobis me
 J. Tantum jam tempus vobiscum versor, & tu eaq
 me non nosti? Philippe, qui vidit me, vidit pa- ro
 trem. Qui fit, ut tu jubeas vobis patrem ostendi? ego
 Non credis & me in patre & patrem in me esse? Qui
 Quæ vobis dico, mea sponte non dico: sed ipse pro
 pater, qui in me manet, hæc agit. Credite mihi, Je.
 & me in patre, & patrem in me esse: aut certe que
 de ipsis factis mihi credite. Hoc vobis confirmo, apu
 eum qui mihi fidem habebit, eadem mecum, vel mea
 f) etiam majora facturum. Nam ad patrem tis,
 meum me confero, g) facturum, quicquid per quic
 meum nomen petieritis, ut patris gloria in filio Sed
 celebretur. Si quid (inquam) petieritis per no- que
 men meum, id ego faciam. Si me amatis, præ- reci
 cepta mea conservate. Ego vero exorabo pa- line
 trem, ut alium vobis confirmatorem det, qui vo- qua
 biscum perpetuo maneat: Spiritum illum, certum bar
 veritatis autorem dico, quem hominum vulgus bis
 non potest comprehendere, quia eum neque gau
 det, neque cognoscit: at vos cognoscetis, quo- qui
 niam apud vos mansurus, & in vobis futurus est. eve
 Non relinquam vos pupillos: invisam vos mu
 h) Post paulo jam me non videbunt homines, at vos

f) Hoc nisi Christus dixisset, & idem hodie dicere
 quispiam auderet, non ferretur.

g) Vobis imperaturus quicquid petieritis, ut vel ma-
 jora quam ego faciatis.

h) Videlicet post mortem meam.

retis: & vos videbitis: quia ergo vivo, & vos vivetis. Tum cognoscetis, & me esse in patre meo, & vos in me, & me in vobis. ⁱ⁾ Qui tenet præcepta mea, eaque conservat, ille est, qui me amat. Qui vero me amat, amabitur a patre meo, eundemque ego quoque amabo, meque ei aperiam. *Jud.* Quid causæ est, ut nobis teipsum sis aperturus, promiscuæ hominum multitudini non idem? *Je.* Qui me amat, dicta mea vita exprimet: eumque meus pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum degemus. Qui me non amat, dicta mea non exequitur. Sermo autem, quem auditis, meus non est: Sed patris, qui misit me. Hæc quidem sum vobis elocutus, apud vos manens. Sed ille confirmator (spiritum sanctum dico) quem mittet pater nomine meo, vos docebit, & recolet omnia, quæcunque dixi vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: nec eam, qualem homines solent. Nolite animo perturbari, neque formidare; audivistis, ut dixerim vobis, abire me revisurum vos. Si me amaretis, gauderetis, ^{k)} quia dixissem ire me ad patrem, qui major me sit. Et nunc dixi vobis, priusquam evenit: ut cum evenerit, credatis. Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim hujus mundi

i) His animadvertendum est, Christum sese iis aperire, qui ipsum amantes, ejus præcepta exequuntur.

k) Quia pater, qui major me est, ubi ad eum venero, me augebit.

di l) princeps, nec habet quod in me carpat: tantum eo res tendit, ut intelligant homines, me amare patrem, & ita facere, ut mihi mandavit. Surgite, abeamus hinc.

SENTENTIA.

Inter Christianos quisque major eo submissior. Ex charitate cognoscitur Christianus. Ut quisque sibi maxime confidit, ita facillime labitur. Spiritus sanctus Christianum perficit.

P I L A T V S. Matth. 27. Marc. 15.
Luc. 23. Joan. 18.

ARGVMENTVM.

Jesum accusant Judæi. Pilatus interrogat. Jesus de suo regno & officio respondet. Pilatus eum ad Herodem mittit.

Pilatus, Judæi, Jesus, Pontifices.

Quodnam crimen adfertis in hunc hominem, quem mihi vinctum tradidistis? *Ju.* Nisi esset maleficus, nunquam eum tibi tradidissemus. *Pi.* Abducite eum vos, & ex lege vestra judicatot. *Ju.* a) Nobis non licet interficere quenquam. Sed si quæris crimina, eum deprehendimus pervertentem gentem, & prohibentem Cæsari

l) Diabolus. Horreant hic mundani, qui talem habeant principem: quod tamen dici nolunt.

a) Hujus vocis dant adhuc pœnas Judæi. Nam eis non licet interficere quenquam, quippe servis, scilicet pro, hoc est, potestate privatis.

fari tributa dare, seque Christum Regem esse dicentem. *Pi.* Libet ex ipso sciscitari. Heus, tune es Rex Judæorum? *Je.* Tune istud sponte dicis, an ex aliis auditum? *Pi.* Quasi ego Judæus sim. Tui, tui te populares & pontifices mihi tradiderunt. Quid commisisti? *Je.* Regnum meum terrestre non est, quod si esset, mei satellites b) pugnassent, ne Judæis addicerer. Verum regnum meum hic positum non est. *Pi.* Tu ergo Rex es? *Je.* Recte ais: Ego eo natus sum, & in hunc terrarum orbem ingressus, ut testimonium perhibeam veritati. Quisquis a veritate est, vocem meam audit. *Pi.* Quid est veritas? Heus pontifices, & plebs Judæa, ego nullum deprehendo crimen in hoc homine. *Po.* Atqui nemo est hodie nocentior, neque supplicio graviore dignus. *Pi.* Non audis, quæ in te proferant crimina? nihilne respondes? Vide ut te graviter accusent. Quid taces? nequeo mirari satis: *Po.* Populum sua doctrina, a Galilæa ad hunc usque locum excitat. *Pi.* Estne is Galilæus? *Po.* Est. *Pi.* Per commode cadit, quod est ditionis Herodis, qui nunc in urbe est. Itaque cum ad illum duci jubebo.

SENTENTIA.

Autoritati suæ credi volunt calumniatores piorum. Christo regnum mundanum non est.

S 2

BAR-

b) Perpendant hoc dictum; qui Christum terrestribus armis volunt defendere.

BARRABAS. Matth. 27. Marc. 15.
Luc. 23. Joan. 19.

ARGVMENTVM.

Pilatus Judæorum importunitate fatigatus, Jesum damnat ad crucem, Barrabamque latronem liberat.

Pilatus, Pontifices, Judæi, Jesus.

Nunc, Judæi, adduco vobis eum, ut intelligatis, me nullum in eo crimen invenire. Ecce homo! *Pon.* Crucifige! crucifige! *Pi.* Comprehendite eum vos, & crucifigite; nam ego nullum in eo crimen invenio. *Ju.* a) Nos legem habemus, quæ jubet eum morte plecti: quia filium Dei se fecit. *Pil.* Metuo quorsum evadant hæc. Undenam es? mihi non eloqueris? An nescis, me potestatem habere tui vel crucifigendi, vel relaxandi? *J.* Non haberes ullam in me potestatem, nisi id tibi datum esset superne. Itaque, qui me tibi tradidit, in majore culpa est. *P.* Hic quidem dimittendus est, video. *Ju.* Si eum dimittis, b) non es amicus Cæsaris. Quisquis enim Regem se facit, adversatur Cæsari. *P.* Age, jam educam eum ad vos. Ecce Rex vester! *Ju.* Tolle in crucem, tolle in crucem. *P.* Regem ego vestrum in crucem; *Ju.* Nullum habemus Regem,

- a) Hanc legem nusquam in vetere fœdere invenio, & videntur Judæi Pilato (id quod erat facile) mentiti fuisse, præ interficiendi Christi cupiditate.
b) Atqui oderant ipsi capitaliter Cæsarem: sed magis Christum.

gem, præter Cæsarem. *P.* Nihil ago, video: cedendum est multitudinis libidini. Cedo huc mihi aquam. Hac manuum lotionem testatum velo, Judæi, me in sanguine hujus innocentissimi rei, ab omni noxa abesse: vestra culpa esto. *Jud.* c) Ejus sanguinem nos, nostrique posteris luunt. *P.* Ergo Barrabam hunc latronem liberum habete: Jesum autem vestro arbitrio in crucem tollendum abducite.

SENTENTIA.

Potestas a Deo est. Cæsari maluit servire inimici Christi, quam Christo: Et latronem liberari, quam insontem. Utinam non eadem fierent hodie!

S I M O N. Joan. 21.

ARGUMENTVM.

Jesus in vitam suscitatus, piscantibus suis discipulis apparet. Deinde cum eos prandere jussisset, Petro violentam mortem prædicit.

Jesus, Discipuli, Joannes, Petrus.

Hec juvenes, numquid edulii habetis? *D.* Nihil. *Je.* Jacite rete ^{a)} ad dextram navis partem, & invenientis. *D.* Faciemus. O miracu-

S 3

c) Nocent posteris peccata parentum. Nam vere etiamnum hodie luunt Judæi vocis illius temeritatem.

a) Dextre, hoc est, feliciter piscantur, qui Christi jussu piscantur.

raculum! tanta est in nostro reti piscium multitudo, ut trahere non possimus. *Jo.* Dominus est. *P.* Ego igitur indusium succingam, & ad eum ad ripam natabo. *D.* At nos navigabimus: neque procul a terra absumus, jam appulimus. Hic est prunæ impositus piscis, & panis. *Je.* Afferte de piscibus, quos modo cepistis. *P.* Attraham rete ad terram. O magnum numerum piscium! *D.* Quot sunt? *P.* Enumerabo. Sunt centum quinquaginta tres. *D.* Mirum est rete non esse ruptum. *J.* Venite pransum. Vescimini hoc pane & pisce. Simon Joannides, diligis me plus quam hi? *D.* Etiam Domine, tute scis ut te amem. *Je.* Pasce agnos meos. Simon Joannides, diligis me? *P.* Etiam Domine, tute scis ut te amem. *Je.* Pasce oves meas: Simon Joannides, diligis me? *P.* Domine, tu omnia scis, tu nosli quam te amem. *Je.* Pasce oves meas: simul & hoc accipe: cum esses juvenis, ipse te cingebas, & ibas quo volebas: sed cum senueris, ^{b)} alius te, cum manus extenderis, cinget, & ducet quo noles. Sequere me. *D.* Hic autem quid? *Je.* Si cum volo manere, donec reveniam, quid ad te? tu modo sequere me.

SENTENTIA.

Jubente Christo qui piscatur, feliciter piscatur, id quod de hominibus secundum spiritum accipiendum est. Qui Christum amat, huic Christus oves committit. Discipuli eadem conditio est, quæ Magistri.

LINGVÆ,

^{b)} Vinculus traheris ad supplicium.

LINGVÆ. Actor. 2.

ARGVMENTVM.

Quum Christi Discipulos novis linguis loquentes Judæi putarent ebrios esse, Petrus ad eos orationem habens demonstrat, illud esse donum Spiritus Sancti, a Christo in vitam excitato effusi. Hoc audito, illi pœnitentiam agunt, & in Christi nomine lavantur.

Judæi, Alius, Petrus.

Nonne omnes hi, qui loquuntur, Galilæi sunt? *Al.* Sunt: *J.* Ecquid est, quod nostrum quisque vernaculam sibi linguam audiat? Parthi, Medi, Elamitæ, Mesopotamiæ incolæ, & Judæa, & Cappadociæ, Pontique & Asiæ, & Phrygiæ, Pamphiliæ, & Ægypti, & ejus Libiæ partis, quæ est secundum Cyrenen, & peregrinantes Romani, tum Judæi, tum adventitii, Cretensesque & Arabes, audimus eos rerum divinarum amplitudinem nostris cujusque linguis eloquentes. Hoc quidem jam non humanum est. Equidem sic obstupesco, ut nesciam, vigilemne, an somniem. Quid hoc rei est? *Al.* Bacchi agitatio est. O Jacche, pater es eloquentiæ! *J.* Quid ais? *Al.* a) Vini pleni sunt, mera temulentia est. Unde enim tam multas linguas, tam diversas, tam repente didicissent? *P.* Viri Judæi, & Hierosolymæ incolæ omnes, attendite, & mecum quæ dicam recognoscite.

S 4

a) Imo erant ipsimet insania ebrii, qui putarent, ebrietate disci linguas.

scite. Non sunt hi temulenti, quemadmodum vos arbitramini, (est enim hora diei tantum tertia) sed viget illa Vatis ^{b)} Joelis prædictio: Ultimis autem temporibus (inquit Deus) omne hominum genus meo spiritu perfundam, ita ut vestri filii filiarumque vaticinentur, & juvenes visis, & senes in somniis edoceantur. Quin etiam servi & ancillæ tunc meo spiritu delibati vaticinabuntur. Sed id signis quibusdam præsignificabo, ^{c)} tum supra in cælo, tum infra in terra, videlicet sanguine, & igne, & fumido vapore. Ipse sol tenebris obducetur, & luna sanguine, antequam Domini magnus ille & insignis dies veniat. Quisquis autem Domini nomen invocarit, evadet salvus. Audite verba hæc, viri Israelitæ; Jesum Nazarenum, at quem virum? qui vobis a Deo ^{d)} representatus est, portentis, miraculis, signis, quæ per eum Deus in medio vestrum edebat, ut scitis: hunc definito Dei concilio & providentia traditum, hominum impiorum opera comprehensum, ad palum alligatum sustulistis: quem Deus ereptum ex mortis doloribus, in vitam revocavit, quatenus fieri non poterat, ut morte teneretur. David enim dicit ^{e)} de eo: propositum mihi Dominum ob oculos semper habeo: eoque mihi dextero,

nulla

b) cap. II. 28 seq.

c) Hæc videntur accidisse, cum in Christi crucifixione tenebræ extiterunt, & cætera, quæ narrantur ab Evangelistis.

d) Præsens exhibitus.

e) Ps. XVI. 8. seqq.

nulla re commoveor: nec vero solum mentis at-
 que animi lætitia gestio, verum etiam ipso corpore
 fidenter præsto: quod tu animam meam apud
 inferos non deseres, nec permittes, ut is, qui tibi
 sua pietate placet, interitu deleatur: sed me f)
 viam vitæ docebis, mihiq̄ue cumulatifsimam apud
 te voluptatem præstabis. Si licet apud vos, fra-
 tres, libere de summo patre Davide loqui: is &
 vitam finivit, & sepultus est, & ejus monumentum
 apud vos ad hoc tempus extat. Sed cum vates
 esset, & sciret Deum sibi juravisse, sese ex fœtu
 lumborum ejus, quod ad humanam conditionem
 pertinet, suscitaturum Christum, & in ejus folio
 collocaturum: præsciens Christi resurrectionis di-
 xit: ejus neque animam apud inferos relinquen-
 dam, neque corpus interitu esse delendum. Hunc
 Jesum suscitavit Deus, cujus nos omnes testes su-
 mus. Is Dei dextera elatus, & promissum Sancti
 Spiritus a Patre consecutus, effudit hoc, quod vos
 nunc videtis & auditis. Neque enim David ad-
 scendit in cœlum, sed is ipse loquitur ad hunc
 modum: Dixit Dominus Domino meo: sede ad
 dexteram meam, donec tuos tibi hostes instar sub-
 fellii calcandos tradidero. Hoc igitur pro certo
 habeat omnis Israelis posteritas, Dominum & Chri-
 stum factum a Deo esse hunc ipsum Jesum, quem
 vos crucifixistis. *Jud.* O nos impios! Quid age-
 mus fratres? *P.* Mutate prisinam mentem, &
 abluimini cuncti in nomine Jesu Christi, ad remis-
 sionem peccatorum, & accipietis munus sancti Spi-
 ritus.

S 5

ritus.

f) In vitam reduces.

ritus. Ad vos enim pertinet promissio & ad vestros liberos, & ad omnes remotiores, quoscunque vocaverit Dominus Deus noster. Quamobrem habete curam salutis vestræ & eripite vos ex hoc perverso hominum genere. *ꝯ*. Bene & liberaliter dicis, & nobis omnino si placet. Eluamur.

SENTENTIA.

De spiritualibus carnaliter judicant carnales.

CLAVDVS. Actor, 2.

ARGVMENTVM.

Claudum sanant Petrus & Joannes. Deinde concursu facto populi, Petrus ad populum de Jesu (in cujus nomine fuerit sanatus ille) verba facit. Hic superveniunt sectæ doctorum, & Apostolos in vincula dant.

Claudus, Petrus & Joannes, Populares, Sacerdotes & Antistites sani, & Sadducei.

Respicite hunc miserum claudum, viri optimi, quem mater claudum peperit, ita ut nunquam sese pedibus potuerit sustinere. Date mihi aliquid honoris & amoris Dei gratia, ut vobis Deus sese vicissim benignum præbeat. *Pet.* Aspice nos. *a)* Neque argentum mihi, neque aurum est: sed quod habeo, hoc tibi do. In nomine Jesu Christi Nazareni surge & ambula. *Cl.* O mirum miraculum! ut mihi roborati sunt pedes? ut nunc firmiter incedo? O quam dulce est, consecutum esse

bona,

a) Hanc Apostolorum paupertatem animadvertant eorum successores.

bona, quibus carueris? Ago tibi gratias, Deus optime maxime, cujus tanto sum beneficio sanatus. Vah, quam iuvat ingredi & salire? *Pop.* Nonne hic est mendicus ille claudus, qui solebat pro foribus templi sedens mendicare? *Al.* Plane is est, nec possum satis mirari, hunc tam expedite nunc ingredi, qui antea loco se movere non posset. *Pop.* Videor mihi somniare. Subsequamur eum: ingreditur in porticum Salomonis. *Pet.* Quanta huc concurrit multitudo? Quid hoc admiramini Israelitæ, aut quid nos intuemini, quasi privatis viribus, aut pietate effecerimus, ut hic incederet? Deus Abrahami & Isaaci, & Jacobi, patrum nostrorum, illustravit puerum suum Jesum, quem vos in conspectum Pilati adductum repudiastis, cum ille absolvendum judicasset. At vos sancto & innocente repudiato, petiistis hominem homicidam vobis condonari, & vitæ autorem occidistis, quem Deus a mortuis excitavit. Cujus nos testes sumus: ejusque nominis fiducia hic, quem videtis & nos, corroboratus est, & illius confidentia integerrimam valetudinem, in vestro omnium conspectu, consequutus. E nunc fratres, scio vos ^{a)} per imprudentiam fecisse, ut etiam vestros Principes: sed Deus, quæ tot suorum Vatum vox prædixerat, passurum esse Christum, ea hoc modo perfecit. Quamobrem ^{b)} revertimini ad sanitatem, ut deleantur vestra peccata, donec recreationis

a) Hominum peccata Deus pro sua sapientia convertit in bonum.

b) Post vitæ correctionem obtinetur deletio peccatorum.

tionis tempora veniant a Domino, cum prænuntiatum vobis Jesum Christum mittet: quem oportet cælum continere usque ad tempora instaurationis omnium, quæ Deus tot suorum sanctorum voce Vatum jam olim prædixit. Moses enim majoribus nostris ita ^{c)} dixit: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex vestra consanguinitate, mei similem: ei parebitis ad omnia, quæ vobis dicet. Quod si quis vati illi dicto audiens non fuerit, is ex numero hominum tolletur. Eodem modo tam multi Vates, qui a Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt, & tanto ante denunciaverunt. Vos estis ex Vatibus orti, & in eo fœdere comprehensi, quod percussit Deus cum majoribus nostris, cum diceret Abrahamo: per ejus semen ^{d)} felicitatem consequentur omnes orbis terrarum nationes. Ad vos primum Deus suscitatum puerum suum Jesum misit, ^{e)} qui vobis felicitatem afferret, si modo vestrum unusquisque a suis vitiis descisceret. *Sac.* enim vero jam ferendum non videtur, tantam eis licentiam dari, ut populum publice doceant. Nam quid futurum est? *Sac.* Quid? nisi ut nobis relictis, omnes ad eos transeant? Nam quod resurrectionem mortuorum per nescio quem Jesum futuram prædicant, facile animos imperitæ multitudinis in suam sententiam pertrahunt. *An.* Itaque mature occur-

e) Deut. XVIII, 15.

d) Gen. XII, seq.

e) Ut Christo felicitatem consequare, desciscendum est a vitiis.

rendum huic malo est. Comprehendite eos, factellites, conjicite hos nugatores in vincula. Hac illic nocte garriant, cras nobiscum serio disputaturi. Non jam cum indoctis rationem habebunt, quos possint facile seducere: ad pontifices eis, & principes, & senatores, & scribas veniendum erit, qui eorum argutias vehementius refutabunt. Nam plebem quidem habent ad omnia sequacem.

SENTENTIA.

Christi nomen est omnipotens. Veritati solent invidere & adversari docti hujus mundi.

PRIMATES. Actor. 4.

ARGUMENTVM.

Petrus & Joannes de sanato claudio apud primores causam dicunt: & illis interdicens, ne deinceps Jesum doceant, obtemperaturos negant.

Senatores, Petrus & Joannes, Primates, Annas, Caiphas.

Quanam potestate, & cujus nomine hoc fecistis? *Pet.* Si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, Principes populi, & Israelitarum senatores quam rem senatus sit: hoc vobis omnibus, cunctoque Israelitarum populo notum esse volumus, sanatum esse in nomine Jesu Christi Nazareni, quem a vobis crucifixum, Deus a mortuis excitavit. Per eum hic stat in vestro conspectu sanus. Hic est lapis a vobis ædificantibus rejectus, qui adhibitus est ad
caput

caput anguli: nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub cœlo hominibus datum, per quod nobis liceat seruari. *Prim.* Hoc supra omnia mira mirabile est, homines illiteratos & idiotas tam confidenter & scite loqui. *S.* Atqui erant hi Jesu comites, & hic homo vere sanatus adest. Jubeantur exire paulisper e Concilio, ut hac de re inter nos consultemus. Exite paulisper. Quid faciemus hominibus his? Nam conspicuum ab eis miraculum editum esse, omnibus Hierosolymæ incolis manifestum est, nec possumus negare. *Ca.* Ita est. ^{a)} Sed ne hæc res in vulgus dimanet latius, minemur eis acerrime, ne amplius hoc de nomine cuiquam mortalium verbum faciant. Nam qua ratione in eos animadvertamus, non video. Omnis populus hac de re Deum laudat: homo cui tam difficili in re tam præsens auxilium oblatum est, annum agit supra quadragesimum, estque omnibus notissimus. *An.* Bene mones. Intromittantur. *Ca.* Attendite Galilæi: interdicitur vobis, ne omnino vocem mittatis, nevé doceatis nomine Jesu. *Pe. & Jo.* Utrum æquum sit, & Deo probari possit, vobis obtemperare potius quam Deo, vos videritis. Nos quidem non possumus, quæ vidimus & audivimus, non dicere. *Ca.* Vos, nisi malo coacti, recte facere nescitis. Sed nisi parebitis, vestræ contumaciæ pœnas acerbissimas luetis.

SENTEN.

a) Cavent ne publicetur, quod ut publicaretur maxime debebant operam dare.

SENTENTIA.

Beneficia divina pro maleficiis habent primores orbis, veritatemque prædicari non patiuntur. Veritatem suam celavit Deus sapientes & literatos, eamque patefacit parvulis. Deo magis obediendum quam hominibus.

GAMALIEL. Actor. 5.

ARGUMENTVM.

Cum fuissent Petrus & Joannes ex vinculis divinitus liberati, primores, eo cognito, illos evocant: & illi doctrinæ suæ causam dicunt. Tum Gamalielis suasu dimituntur.

Apparitores, Antistes fani, Quidam pontifices, Sacerdos, Petrus, Gamaliel.

Carcerem quidem invenimus clausum diligentissime, & custodes foris ante januam adstantes. Sed ubi aperuimus, neminem intus invenimus. *An.* Videor videre rerum naturam inverti. Nunquam hujusmodi monstra, ne fando quidem audita sunt. Quid? egressosne esse clauso carcere? *Q.* Homines illi, quos vos in custodiam dedistis, sunt in fano, & ibi populum docent. *An.* Hæc sunt ejusmodi, ut quemvis ^{a)} de mente dejiciant; Sequimini me, apparitores, adducam eos in concilium. *Pon.* Sed sine vi: etenim concitantes in nos vulgi seditionem, & statim ^{b)} ad saxa veni-

a) Ad insaniam redigant.

b) Lapidaremur.

veniretur: nam magnum est plebis in eos studium. *Sac.* Nisi providemus, actum de nobis est: jam nullo in pretio sumus: omnium oculi in eos sunt coniecti: prospiciendum aliqua ratione est. *An.* Ecce homines. *P.* Nonne vos vetuimus isto nomine docere? Atqui replevistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos illius hominis sanguinem derivare. *Pe.* Parendum Deo magis est, quam hominibus. Deus majorum nostrorum Jesum, suscitavit, quem vos in patibulo suspensum interfecistis. Hunc Deus ductorem & servatorem sua dextera extulit, ut per eum Israelitis, ad saniolem vivendi rationem reversis, veniam daret peccatorum. Et nos sumus ei testes harum rerum: nec non facer ille Spiritus, quo Deus ei obedientes afflavit. *Pon.* O audacissimos impostores! Quid agimus viri? quin de his poenas sumimus. *Ga.* Jubete, si placet, eos paulisper foras discedere. Considerate, viri Israelitæ, de hominibus his, quid eis sitis facturi. ^{c)} Superioribus diebus extitit Theudas quidam, qui sese jactabat esse aliquem, cum quo homines ad numerum quadringentorum sese conjunxerunt. Is occisus est, & quotquot ei parebant, dissipati, & ad nihilum redacti. Post eum extitit Judas Galilæus, tempore professionis, multumque ad sese hominum traduxit: sed & is periit, & omnes, qui ei obtemperabant, profligati sunt. Nunc quoque vos summo-
neo, ut vobis ab his hominibus temperetis, eosque
missos

c) Ab exemplo utiliter suadet.

missos faciatis. *d*) Nam si hoc consilium & opus ab hominibus est, dissolvetur: si a Deo est, id dissolvere non potestis, nisi forte vultis videri Deo repugnare. *An.* Non male consulit Gamaliel. *Pon.* Ut mihi quidem videtur. Sed evocemus homines, eosque virgis cædamus & vetemus ullam Jesu nominis mentionem facere.

SENTENTIA:

Nihil est ad veritati credendum durius primoribus hujus mundi. Boni consilarii maxima est utilitas. Qui Dei operi repugnat, Deo repugnat.

STEPHANVS. Actor. 6.

ARGVMENTVM.

Accusatus impietatis Stephanus, causam dicit tanto spiritu, ut ei resistere non valentes Judæorum primi eum lapident.

Testes, Pontifex, Stephanus, Senatores, Scribae.

Hic homo non desinit impie contra hunc religiosissimum locum, & contra legem loqui. Etenim audivimus eum dicere, Jesum Nazarenum everfurum esse hunc locum, & traditos nobis a Mose ritus mutaturum. *Pon.* Suntne ista vera? *St.* Attendite, fratres & patres. Deus gloriosus apparuit patri nostro Abrahamo, cum esset in Mesopotamia, antequam Charræ degeret; eique mandavit, ut ex solo natali digrederetur, veniretque in

d) Sapiens dictum in re simili sequendum.

T

in terram, quam ipse ei ostenderet. Tum ille ex terra Chaldæa profectus, Charræ habitavit, unde eum (mortuo ejus patre) Deus in hanc terram transtulit, quam vos nunc incolitis: in qua nullam ei possessionem tradidit, ne vestigium quidem pedis: & tamen promisit, sese ei ejus possessionem daturum, & ejus post eum soboli, cum liberos non haberet. Locutus est autem cum eo ad hunc modum: ejus posteros peregrinos fore in terra extraneorum, eorumque servitutem & injurias per quadringentos annos perpeffuros. Sed illam ego gentem, cui servient (inquit) ulciscar: exhibuntque postea, & me hoc ipso in loco adorabunt, eamque rem inito cum eo circumcisionis fœdere firmavit. Is genuit Isaacum, eumque octavo die circumcidit. Isaacus Jacobum, Jacobus duodecim summos patres. Summi patres invidia adducti, Josephum in Ægyptum ducendum venderunt. Sed adfuit ei Deus, eumque ex omnibus angustiis eripuit, & effecit, ut Pharaos Ægypti Rex ei, sua sibi sapientia commendato, totius Ægypti, totiusque suæ familiæ Principatum traderet. Cum autem, orta fame in omni Ægypto & Chanaanæ, patres nostri in magna essent difficultate cibaria, Jacobus, qui audivisset frumentum esse in Ægypto, eos illo semel atque iterum dimisit: effecitque Josephus altero itinere a fratribus suis agnitus, ejusque genus Pharaoni declaratum. Tum Josephus patrem suum Jacobum & familiam omnem, ad homines septuaginta quinque accersivit. Descendit igitur Jacobus in Ægyptum: ubi

cum

a)
b)
c)

cum vitam finivisset, a) ipse & patres nostri trans-
 lati sunt Sichemam: & sepulchreto siti, quod ibi
 Abrahamus argenti precio a filiis Emoris emerat.
 Interea propinquante promissi tempore, de quo
 Deus Abrahamo juraverat, crescebat populus in
 Ægypto multiplici numero: donec extitit Rex
 alius, qui Josephum non noverat. Is nostrum
 genus frustrari conatus, patres nostros eo usque
 afflixit, ut etiam fœtus eorum exponi curaret, ne
 conservarentur. Quo quidem tempore natus est
 Moses, vir Deo acceptus, qui domi paternæ tres
 menses enutritus, cum tandem expositus esset,
 sublatus est a filia Pharaonis, & ab ea pro filio
 educatus: fuitque Moses in omnibus Ægyptio-
 rum disciplinis eruditus, & dictis factisque po-
 tens. Cumque jam quadragesimum ætatis annum
 compleret, venit ei in mentem, consanguineos
 suos Israelitas visere: cumque vidisset, quendam
 injuria affici, eum defendit, ejusque injuriam, cæso
 Ægyptio, ultus est. Arbitrabatur autem consan-
 guineos suos intelligere, Deum b) ipsis per ipsum
 salutem dare: quod illi non intelligebant. Poste-
 ro die conspiciatus eos contendentes, pacem inter
 eos conciliare studebat, consanguineos esse com-
 memorans: c) cur alius alii nocerent? Sed quæ
 alteri faciebat injuriam, eum repulit, quærens,
 quis eum Principem & judicem in eos constituif-
 set? num se vellet interficere, quomodo pridie
 inter-

T 2

a) Ipsius corpus.

b) Ipsos tueri, cæso illo per Mosem Ægyptio.

c) Non debere alterum alteri nocere.

interfecisset Ægyptium? ^{d)} Ex eo dicto Moses aufugit, & in terra Medianitarum peregrinus fuit, ubi filios duos genuit. Peractis autem quadraginta annis, apparuit ei in solitudine montis Sinae Genius Domini, in flamma & ardore rubi. Quod spectaculum admiratus, cum ad visendum accederet, audita Domini ad eum vox hujusmodi est: Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Jabobi. Hic cum tremefactus Moses non auderet intteri: Detrahe tibi (inquit ille) calceos de pedibus: nam locus, in quo stas, sacer est. Vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto: eorumque gemitu audito, ad eos liberandos descendi. Itaque volo mittere te in Ægyptum. Hunc Mosem, quem illi repudiaverant, quærentes quis eum Principem & judicem constitueret, hunc ipsum Deus Principem & liberatorem misit, ductu genii, qui ei in rubro apparuerat. Hic eos eduxit, miraculaque fecit, & prodigia, tum in Ægypto & mari rubro, tum in desertis, annis quadraginta. Hic est Moses ille, qui dixit Israelitis: Dominum Deum ipsorum, Vatem eis ex eorum consanguinitate suscitaturum, ipsi Mosi similem, cui parerent. Hic ille est, qui in multitudine fuit in desertis, cum Genio, qui cum eo locutus est in Monte Sina, & cum majoribus nostris: qui vitalem accepit doctrinam, quam nobis traderet: cui noluerunt dicto audientes esse majores nostri, sed eo rejecto, animis sese in Ægyptum converterunt: & ab Aarone petiverunt, ut

fibi

d) Quid Ægyptiis necem resecitam esse cognovit.

fibi faceret Deos, qui se antecederent: nam Mofi illi, a quo essent ex Ægypto educi, sese nescire quid accidisset. Itaque vitulum tum fecerunt, & sacrificium statuz peregerunt, delectati operibus manuum suarum. d) Et Deus averfus, eos sivit prolabi ad cultum astrorum, quemadmodum in Vatum monumentis scriptum est: Nunquid mihi victimas & sacrificia obtulistis quadraginta annis in desertis, posteri Israelis? annon adhibuistis tabernaculum Molochi, & fidus Dei vestri Romphanis? quæ vos simulachra fecistis ad adorandum? ob quæ transferam vos ultra Babylonem. Tabernaculum oraculare habuerunt majores nostri in desertis, sicut præscripserat is, qui Mofi rationem ejus faciendi ostendit. Quod ab illis acceptum eorum successores una cum Josua introduxerunt tum, cum invaserunt in fines earum gentium, quas Deus eorum adventu exterminavit: donec ventum est ad tempora Davidis, qui usus Deo favente, voluit domicilium invenire Deo Jacobi. Salomo autem ædem ei ædificavit. Sed non in templis manu factis habitat supremus ille, quemadmodum dicit Vates: Cælum mihi sedes est, & terra pedibus meis subsellium: quam mihi vos domum extruetis (inquit Dominus) aut quis mihi locus quietis erit? Nonne mea manus fecit ista omnia? Pertinaces & animo & auribus incircumcisi, vos semper Spiritui sancto resististis, & vos & majores vestri. Nam quem illi Vatum non sunt infectati?

T 3

An

e) Deus hominum peccatis offensus ejus amplius labi sinit.

An non eos necaverunt, qui adventum iusti præ-
nunciaverunt, cuius vos modo proditores fuistis,
& interfectores, qui Geniorum administratione
acceptam legem non servastis. *Po.* Disrumpor
præ iracundia. Huncine tam arroganter? *St.*
Ecce autem video cælos apertos, & filium homi-
nis Deo ad dexteram adstantem. *Se. & Sc.* O im-
pudentiam! Quid eum audimus amplius? inva-
damus in eum universi, ejiciamus eum ex urbe.
Agite, jam lapidetur. Vos testes, vestrum est ini-
tium facere lapidationis: e) sustinete partes ve-
stras. *T.* Nos vero perlibenter. Atque, ut simus
expeditiores, hic apud te, f) adolescens, vesti-
menta nostra deponemus. *Sc.* Quid eunctamini?
ferite, ferite etiam atque etiam, geminate. Vos
omnes cooperite hunc lapidibus, conjicite univer-
si, jacite grandine densius. *St.* Domine Jesu, ac-
cipe Spiritum meum. *Se.* Properemus, obrua-
mus eum lapidibus. *St.* Domine, g) noli in
hos vindicare hoc facinus.

SENTENTIA.

*Veritatem impietatis loco habent rectores hujus
seculi. A quibus veritate vincuntur, eis vim infe-
runt. Si pugnant rectores tenebrarum hujus modi.*

CORNELIVS. Actor. 10.

ARGVMENTVM.

Accersitus a Cornelio centurione Petrus,
eum de Jesu docet, & in ejus nomine lavat.

Cornel.

e) Præstate officium.

f) Is adolescens erat Saulus, qui postea Paulus dictus est.

g) Christi doctrin. & factum imitatur, orans pro inimicis.

Cornelius, Petrus.

Audivi modo intus advenire eum, quem curavi accersendum. Itaque ei exeo obviam. O salve multum mi! *P.* Ah quid agis? surge, quid a) me ita accedis? Ego quoque homo sum: ne tu me divinis honoribus afficias. Ingrediamur. Quinam sunt isti, quos hic convenisse video? *C.* Mei sunt cognati, & necessarii, atque amici, quos huc jussi convocari. *P.* Vos scitis, ut nefas sit homini Judæo accedere, aut congregari alicui extero. Sed me Deus docuit, neminem profanum aut immundum censere hominem. Quamobrem accersitus, nihil dubitavi venire. Nunc scire velim, quam ob causam me accersiveritis. *C.* Quarto abhinc die, ad hanc horam eram jejunos, & domi meæ hora nona preces faciebam. Ecce autem vir quidam extitit in meo conspectu, veste splendida: & tua (inquit) precatio, Corneli, exaudita est, tuaque misericordia & benignitas Deo in memoria infedit. Mitte ergo Joppen, accersitum Simonem, cognomine Petrum, (is diversatur apud Simonem coriarium, ad mare,) qui ubi advenit, colloquetur tecum. Ego continuo misi ad te: & tu recte fecisti, quod venisti. Nunc nos omnes in Dei conspectu adsumus, ad audienda omnia tibi a Deo mandata. *P.* Reipsa comperio, nullum Deo personarum esse discrimen: contraque apud omnes nationes, qui eum metuunt, vitamque innocenter instituunt, ei esse acceptos. Omnium summa est in disciplina, qua curavit eru-

T 4

dien-

a) Ad pedes meos te appicis.

diendos Israelitas, quos læto pacis nuncio affectit per Jesum Christum. Vos scitis, quæ res acciderit per totam Judæam, usque a Galilæa, post lotionem quam publicavit Joannes. De Jesu loquor Nazareno, sacro Dei numine & potentia prædito; qui ultro citroque commeans, multa multis beneficia conferebat, omnesque sanabat, quotquot a Vejove illo divexabantur; quippe cum Deus ei adesset. Et nos testes sumus omnium, quæ fecit cum in reliqua Judæa, tum Hierosolymis. Quem ipsi Judæi, palo affixum, sustulerunt. Eum Deus tertio die in vitam revocavit, & manifesto ostendit, non vulgo, sed nobis designatis divinitus testibus, qui quidem cibum potionemque sumimus cum eo, postquam a morte revocatus est. Ac munus ab eo assignatum habemus, ut vulgo prædicemus, & testificemur, eum viventium esse, mortuorumque judicem a Deo destinatum. Hunc omnes Vates testantur, eum esse, per cujus nomen veniam peccatorum consequantur, quotquot ei confidunt. Sed quid hoc novæ rei est? Numine corripuntur omnes, qui me audiunt, & jam diversis linguis loqui incipiunt. Num quid causæ est, cur minus aqua abluantur, qui eodem nobiscum nomine afflati sunt? Abluantur sane nomine Domini.

SENTENTIA.

Nullius conditionis hominum non admittit Christus. Apud omnes nationes, quicumque Deum metuunt, innocentesque vivunt, Deo accepti sunt.

CIRCVM.

CIRCVMCISI. Actor. II.

ARGVMENTVM,

Reprehensus a Christianis Judæis Petrus,
quod cum Cornelio extraneæ gentis homine
congressus fuisset, causam dicit, & obtinet.

Christiani, Petrus.

Nos quidem factum tuum probare nullo pacto
possumus, ut libere loquamur. *P.* Quod
nam id est tandem? *C.* Quod homines præputio
præditos convenisti, & cum eis cibum cepisti. *P.*
Si vobis videtur, rem omnem, prout sese habet,
enarrabo: vos ea audita judicabitis. *C.* Placet,
enarra. *P.* Cum in oppido Joppa orarem, vi-
sus sum mihi videre (cum essem extra me raptus,)
vas quoddam descendens, quasi linteum magnum,
quod quatuor capitibus de cælo demissum, ad me
usque pervenit. Id cum attentus contemplerer,
vidi quadrupeda terrestria: & feras, & reptilia, &
aeris volucres, simulque vocem audivi dicentem
mihi: Age Petre, macta, vescere. Tum ego:
Minime, Domine, nihil enim unquam immun-
dum, aut impurum per os meum intravit. At illa
vox iterum de cælo inquit: quæ Deus purgavit,
tu ne pollue. Idque ter factum est, & tum de-
num omnia in cælum subducta sunt. Tum con-
tinuo præsto fuerunt tres homines in ea domo, in
qua eram, ad me Cæsarea missi. Cum his ut ab-
jecta omni cunctatione congregederer, divino affla-
tu admonitus sum. Iverunt una mecum sex fra-
tres hi, ac nobis hominis domum ingressis renun-

T 5

ciavit

ciavit ille, ut Genium domi suæ vidisset adstantem, & sibi præcipientem, ut mitteret Joppen homines, qui accerferent Simonem cognomine, Petrum: ex quo ea audiret, quæ ipsi essent, & ipsius toti familiæ salutaria. Hic cum ego loqui cœpisssem, illi divino afflatu correpti sunt, quemadmodum & nos fuimus principio. Tum recordatus sum illud Domini dictum, quo dixerat, Joannem quidem abluisse aqua, sed nos Spiritu sacro ablutum iri. Quod si eodem illos munere affecerat Deus, quo nos, cum in Jesu Christi Domini fidem venissemus: ego quis eram, ut possim obistere Deo? C. Jam nihil addimus: sed gratias Deo agimus, qui etiam exteris per vitæ castigationem aditum ad vitam patefecerit.

SENTENTIA.

Imitanda, est Petri modestia, qui quod divino jussu fecerat ejus tamen causam hominibus reddere non dedignatur. Quos Deus admittit, eos repudiare nemo debet.

R H O D E. Actor. 12.

ARGUMENTVM.

Eductus divinitus ex carcere Petrus, Christianis narrat, quemadmodum fuerit eductus.

Petrus, Rhode, Christiani.

Aperito mihi has fores aliquis. *R.* Nescio quis pulsat ostium: providebo quis sit. *P.* Ecquis aperit tandem! *R.* Petrus est, Petrus. O me felix.

felicem! o populares, salvi sumus! Petrus pro foribus vestibuli stat. C. Infanis. R. Minime vero: agnovi ejus vocem. C. Genius ejus est. P. Heus, aperite tandem. R. Non auditis eum pulsantem? C. Aperiamus. O mirum miraculum! Tunc ergo verus ades Petrus? P. Pax sit rebus. Audite, ut me Dominus eduxerit e carcere. A quater quaternis militibus per vices custodiebar. Cumque hac nocte dormirem inter duos milites, vinctus duabus catenis, carceremque custodirent ante jannam custodes, ecce adest Genius Domini, cujus in adventu domus splendore illustrata est. Is me pulsato latere expergestum, jussit surgere confestim, continuoque mihi e manibus exciderunt catenæ. Tum ille: Præcinge te, inquit, & indue sandalia, atque ita feci. Jussusque amicare pallium, & eum sequi parebam. Cum jam egressus nondum intelligerem rem veram agi, sed mihi visum cernere viderer: Jam prætergressi primos & secundos custodes, venimus ad portam ferream, qua itur in urbem, quam ultro nobis patefactam egressi, processimus vicum unum, atque ibi me reliquit ille. Tum ego, ubi ad me redii, aperte intellexi, eum a Domino missum esse ad me, ex Herodis manu & tanta Judæi populi expectatione, eripiendum. Hæc vos Jacobo & fratribus nunciabitis. Mihi alio concedendum est.

SENTENTIA.

Deum nulli carceres, nullæ catenæ prohibent,
quo

*quo minus liberet suos. Quos liberare vult
Deus, tenere nemo potest.*

PHILOSOPHI Actor. 17.

ARGVMENTVM.

Paulus Athenis de Deo & Christo, & resurrectione loquutus, Philosophis deridetur:
a Dionysio Areopagita admittitur.

Stoici, Epicurei, Paulus, Dionysius.

Possumusne ex te scire, quæ sit ista tam nova doctrina, quam affers? Nam inaudita quædam nostris auribus affers, Jesum, nescio quem novum Deum, & alteram vitam prædicans. Hæc qualia sint, velimus ex te discere. *P.* Video vos omnino, Athenienses, paulo superstitioniores. Nam cum præteriens vestra spectarem sacra, aram quoque offendi, in qua inscriptum inerat: Ignoto Deo. Eum vobis ego Deum, quem ignorantes colitis, annuncio. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo constant, cum sit cæli terræque Dominus, non habitat in templis manufactis: nec hominum manibus colitur, quasi ulla re egeat, qui ipse omnibus vitam, spiritum, omnia denique conferat: quique ductum ex unius sanguine omnium hominum genus, in omni terræ solo collocaverit: quibus stata vivendi tempora, certosque inhabitandi terminos præsinivit, ut suum Dominum quærerent, si forte pervestigare & invenire eum possent, cum tamen non procul absit ab unoquoque nostrum:

nostrum: cum in eo vivamus, moveamur, & firmus, & quidem etiam vestrorum poetarum dixerunt: Ejus enim genus sumus. Quod si genus sumus Dei, non debemus existimare, auro aut argento, aut lapidi, arte & industria humana celato, Numen esse simile. Ac nunc ^{a)} omissis ignorantiae temporibus, Deus omnibus ubique hominibus denunciat, ut vitam corrigant. Statuit enim diem, in quo universos homines cum summa æquitate judicaturus est, per virum quendam, per quem id facere decreverat: quem tunc a morte revocavit, certam ejusdem conditionis adipiscendæ spem fecit omnibus. *E.* Festivum nugatorem, qui hic nobis homines morti ^{b)} eripit. *S.* De hoc satis in præsentibus: alias te de eadem re audiemus. *D.* At ego ita affectus sum tua oratione, peregrine, ut jam nihil dubitem quin ita sit: statuique a te non discedere (si tibi molestum non est,) nisi ista doctrina, quantum satis est, instructus. *P.* Mihi vero nihil jucundius fieri potest, quam & tecum, & cum omnibus ita animatis eam communicare, quæ divinitus edoctus passim divulgare sum jussus.

SENTENTIA.

Mundana sapientia divinam pro stultitia habet. Deus ex suis operibus, sicut opifex, cognoscitur.

LYSIAS.

^{a)} Veniam dans commissis hætenus ex errore peccatis, omnibus sine ullo discrimine salutem offert, dummodo vitam corrigant.

^{b)} Eripi dicit.

LYSIAS. Actor. 21. 22.

ARGVMENTVM.

Comprehensus in templo Paulus a Judæis, illis eripitur a Lysia tribuno, ejusque permisso apud Judæos causam dicit. Sed tumultuantibus, Lysias eum virgis cædi jubet. Verum ubi civem Romanum esse cognovit, solvit.

Judæi, Lysias, Paulus, Centurio.

Succurrite, viri Israelitæ. Hic est homo ille, qui contra populum & legem, & locum hunc omnes ubique docet. Quin etiam Græcos introduxit in sacrum, & sanctum hunc locum profanavit. *Al.* Extrahamus eum e fano: interimamus eum. Quid expectamus? Jam pridem debuit interfici. Quod si factum esset, has turbas evitasset. *Al.* Vapula homo seditiose. His nos te ictibus trucidabimus. Hem tibi. *Al.* Desinamus hunc verberare, populares: nam video huc venire tribunum cum militibus. *Ly.* Unde tam subito tanta orta est seditio? Eho, hiccine in causa est, comprehendite hunc milites, & ei injicite catenas. Quisnam est? aut quid fecit? Tacete clamosi homines. Possunne ex vobis scire, quidnam commiserit? Alius aliud nescio quid clamat. Nilil intelligo, abducatur in castra. Quæ (malum) hæc tanta violentia est? Hic jam, credo, opprimuntur in turba. *J.* Interime eum. *P.* Licetne mihi te alloqui? *L.* Scisne Græce? **Nonne**

Nonne tu es Ægyptius ille, qui superioribus diebus concitata seditione, eduxisti in sylvas illa quatuor millia ficariorum? *P.* Ego homo sum Judæus, Tarsensis, civis non obscuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui. *L.* Permitto. *P.* Audite meam hanc ad vos defensionem, fratres & patres. Ego homo Judæus sum. Tarsi in Cicilia natus, & in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patriis legibus accurate institutus, & Dei ^{a)} cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie: qui hanc vivendi viam sum capitaliter infectatus: viros simul & mulieres constringendo, & in carcerem condendo. Testis est mihi Pontifex, totusque Senatus, a quibus etiam Epistolas ad fratres acceperam, & Damascum proficiscebar, eos quoque, qui ibi essent, vinctos Hierosolymam ad supplicium ^{d)} adducturus. Sed in eo itinere cum appropinquarem Damasco, circiter meridiem, repente de cælo multa me lux circumfulsit: & collapsus ad terram, vocem audivi dicentem mihi: Saule, Saule, quid me infectaris? Tum ego: Quis es, Domine? Atque ille: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu infectaris. Qui autem mecum aderant, lucem viderunt illi quidem, & territi sunt, sed vocem non audierunt alloquentis me. Tum ego: Quid agam, Domine? Et Dominus: Surge inquit, & proficiscere Damascum. Ibi tibi dicentur omnia, quæ te facere statutum est. Cunque præ lucis illius

a) Studiosus.

b) Ut adducerem.

illius splendore non viderem, manu ductus a meis comitibus, perveni Damascum. Ananias autem quidam vir pius, & legi convenienter vivens, ^{e)} testimonio omnium illic habitantium Judæorum, venit ad me, & adstans mihi: Saule frater, inquit, aspice. Cumque ego eodem temporis vestigio in eum intuitus essem: Deus patrum nostrorum (inquit ille) destinavit te ad cognoscendum ejus voluntatem, & ad justum videndum, vocemque ex ejus ore audiendam: quoniam testis ei futurus es apud homines earum rerum, quas & videris, & audieris. Et nunc quid cunctaris? Agedum, abluere, & invocato Domini nomine, peccata tua elue. Reverso autem mihi Hierosolymam, & in templo oranti, accidit ut extra meipsum raptus, viderem eum dicentem mihi: Propera & Hierosolyma celeriter exi: non accipient enim tuum de me testimonium. Cui ego: Domine, inquam, sciunt ipsi, ut ego solitus sim in custodiam dare, & per collegia virgis cadere eos, qui tibi confiderent: utque cum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & ejus neci consentiens, vestimenta custodirem eorum, qui eum interficiebant. Tum ille: Vade, inquit, nam ego te ad procul remotas gentes amandabo. **J.** Tolle istum ex orbe terrarum: neque enim convenit eum vivere. **L.** Nihil unquam tale vidi. Necessè est graviorem aliquam esse causam, quæ universum populum in hunc commoveat. Neque enim ita clamarent, & vestes descinderent,

pulve-

e) Ut testantur omnes.

pulveremque in aërem jacerent. Hæc non solent sine maxima causa fieri. Milites, intromittite eum in castra, & virgis cogite causam fateri, propter quam ita in eum clametur. C. Fiet. Dispolietur jam, & funibus deligetur. P. Licetne vobis hominem d) Romanum indamnatum verberare? C. Vide quid agas, Lyfia, nam hic homo Romanus est. L. Itane? Adibo eum. Dic mihi, esne Romanus? P. Etiam. L. Ego ipse magno precio in istam civitatem susceptus sum. P. At ego natus sum. L. Desistite milites, jam satis superque factum est.

SENTENTIA.

Iniqui homines veritatem opprimere conantur. Pellitur e medio sapientia, ubi vi res geritur. Romana civitas plus habet autoritatis apud homines, quam Christiana. Sic fit & hodie: si cujus præpotentis Civitatis aut Principis autoritate commenderis, locum ubique invenies. Sin nihil nisi justitiam habeas, vilissimus eris.

ANANIAS. Actor. 23.

ARGUMENTVM.

Paulus vinc̄tus Ananiam Pontificem acerrime reprehendit, ut ex legem. Deinde dicens se speratæ resurrectionis reum, Phariseos & Sadducæos inter se committit, & ab illis adversus hos defenditur.

Paulus,

d) Romanus erat Paulus non loco, sed jure civitatis.

U

Paulus, Ananias, Assistentes, Lyffias, Sadducai, Pharisei.

Fratres, ego ad hoc tempus, Deo conscio, optime mihi conscius fui. *An.* Percutiatu-
P. Percussurus est te Deus, paries incrustate.
 Ergo tu sedes, ut de me ex lege iudices, & contra legem iubes me pulsari? *Assist.* Pontifici Dei conviciaris? *P.* Nesciebam, fratres, eum esse Pontificem: Scriptum esse enim; Principi populi tui ne maledicito. Verum audite fratres, qui in hoc concilio adestis. Ego Phariseus sum, Pharisei filius: a) speratae resurrectionis mortuorum reus sum. *S.* Lepidum nugatorem: hoc se modo evadere posse sperat. *Ph.* Non male loquitur: nihil in eo mali video. Quod si spiritus cum eo locutus est, aut aliquis Genius, ne Deo repugnemus. *S.* Ideo eum defenditis vos, quia se vobiscum sentire clamat. *Ph.* Nos eum ideo defendimus, quia defensione dignus est. Quid enim commisit? vultis opprimere infontes? *S.* Imo vos vultis tueri fontes? *L.* Videndum nobis est, ne ab istis discerpatur. Tu iube huc descendere exercitum, ut eis eripiatur, & in castra abducatur.

SENTENTIA.

Injustus iudex incrustatus paries. Pius profunt interdum adversariorum inter se controversia, quemadmodum rixantibus inter se canibus evadunt homines.

a) Prudenter resurrectionis mentionem facit, qui eam a Phariseis approbari sciebat.

homines. Si quando tuetur simulator pius, id magis sui, quam æqui amore facit.

NEPOS PAULI. Actor. 23.

ARGUMENTVM.

Lysias a Pauli nepote de Judæorum in Paulum conjuratione certior factus, copias parandas curat, quæ Paulum ad Felicem Præto-rem tuto perducant.

Centurio, Lysias, Nepos Pauli.

Paulus, is qui est in vinculis, me evocatum rogavit, ut hunc adolescentulum adducerem: habere enim eum aliquid ad te. *L.* Cedo mihi manum adolescentule. Dic mihi hoc in occulto, quid habeas, quod velis mihi enunciare. *N.* Judæi constituerunt petere a te, ut cras in concilium educas Paulum, quasi aliquid diligentius in eum quæsituri. Sed tu noli eis obtemperare: nam insidiantur ei homines ex eis supra quadraginta, qui a) sese devoverunt, si vel comederent, vel biberent, quin eum interfecissent. Et nunc parati, tuum mandatum expectant. *L.* Laudo te, quod me scite admonuisti. Discedes hinc, & nemini hæc indicabis, quæ mihi demonstravisti. Vos duo Centuriones, paratos habete milites ducentos, qui Cæsaream proficiscantur, & equites septuaginta, hastatosque ducentos ad horam ter-

U 2

tiam

a) Execranda devotio, hoc est, detestatio est, quæ ad nocendum instituitur.

tiam noctis: jumenta adhibete, ut eo impositum Paulum, ad Felicem Prætozem perducant. Ego ad eum epistolam scribam.

SENTENTIA.

Fideli homines piis pertinacissime insidiantur. Saepe minus est in gentilibus iniquitatis, quam in iis, qui se Dei populum gloriantur.

TERTVLLVS. Actor. 24.

ARGVMENTVM.

Paulum accusat Tertullus orator apud Felicem Prætozem. Paulus crimina diluit. Felix causæ cognitionem differt in adventum Lysæ Tribuni, Paulumque jubet remissius custodiri.

Felix Præses, Tertullus orator, Paulus, Concio Judæorum.

Adest hic reus ille Paulus, Anania Pontifex, & vos seniores. Superest ut vester orator accuset. *Ter.* Quod maxima pace per te fruimur, quodque tua prudentia hæc provincia recte administratur, nobis omnino gratissimum est, optime Felix, & agimus gratias quam possuimus maximas. Sed ne tibi diutius sim molestus, quæso, ut nos pro tua æquitate paucis audias. Invenimus hominem hunc pestilentem, & seditiones omnibus ubique terrarum Judæis concitantem ac sectæ Nazarenorum principem, eo usque, ut etiam sanum profanare conatus sit. Eum nos comprehensum
volui-

voluimus ex nostra lege judicare, sed intercessit Lyfias Tribunus, eumque magna vi e manibus nostris eripuit, ac jussit, ut ejus accusatores apud te adessent. Ex quo quidem Lyfia poteris, si quærere voles, certior fieri de omnibus criminibus, nos quibus hunc insimulamus. Atque hæc ita se habere, testis est universa Judæorum, quos adesse vides, concio. *C.* Ita est. *P.* Licetne mihi causam dicere? *F.* Licet. *P.* Equidem eo confidentius pro me dico, quo scio te multos jam annos huic genti jus dicere: ut possis intelligere, me non plures duodecim complevisse dies, ex quo Hierosolymam ad divinum cultum concessi. ^{a)} Neque vero me in templo invenerunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi seditionem facientem, neque in collegiis, neque oppidatim: nec me eorum possunt convincere, de quibus accusant. ^{b)} Illud autem libenter apud te confitebor, me ex institutione, quam sectam dicunt, Deum colere patrium, fidemque adjungere omnibus, quæ in disciplina nostra & Vatibus scripta extant: tantumque mihi de Deo spondere, ut exploratum habeam, mortuos tum bonos tum improbos aliquando revicturos: id quod ne ipsi quidem non sperant. Atque equidem in id incumbō, ut rectam conscientiam Deo semper hominibusque probare possim. Veneram autem post annos complures, ut muneribus egestatem nonnullorum meorum popularium allevarem, ac festa

U 3

liba-

a) Quæstio facti.

b) Quæstio juris.

310 DIALOG. SACRORVM

libarem: cum me expiatum offenderunt in fano, nulla cum turba, aut tumultu. Ii sunt quidam ex Asia Judæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare, si quid in me haberent. Aut etiam hi, si quod deprehenderunt in me crimen, dicant sane, dum adsto in concilio. Nisi forte criminosa est una hæc vox, quam inter eos sic clamavi: Ego hodie a vobis reus agor defensæ mortuorum resurrectionis. *F.* Jam finem facite. Cum Lysias Tribunus venerit, cognoscam de vestra causa. Interea tu Centurio Paulum custodi, ita ut remissus habeatur: neve aliquis necessariorum ejus auditu aut famulatu prohibeatur.

SENTENTIA.

Veritatis professionem seditionem interpretatur calumnia. Calumniatores modo ementiendo, modo torquendo, nihil candide dicunt. Calumniatoribus calumnia impune est; insontibus innocentia non idem. O judices, ubinam dormit lex Talionis.

FESTVS. Actor. 25. & 26.

ARGVMENTVM.

Paulus ad Agrippam Regem causam dicit, in qua de sua legatione, mortuorumque resurrectione differit. Festus Præses eum insanum appellat: Agrippa insontem judicat.

Festus

*Festus Præses, Agrippa Rex,
Paulus.*

Videtur hunc hominem, Agrippa Rex, & omnes viri, qui hic adestis, de quo omnis me Judæorum multitudo, tum Hierosolymis, tum hic interpellavit, clamans, indignum esse eum vivere amplius. Ego vero cum comperirem nihil eum capitale admisisse, & ipse ad Augustum provocasset, statui mittere: & tamen quid certum de eo scribam ad Dominum, non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos, & maxime ad te, Rex Agrippa, ut re disquisita habeam quod scribam. Absurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, neque crimina, quæ ei imponantur, significare.

Ag. Liberum est tibi pro te ipso dicere. *Paul.* Quod omnia, de quibus a Judæis postulor, defensus, hodie sum apud te, Rex Agrippa, hominem Judaicarum consuetudinum atque controversiarum vel in primis peritum, equidem beatum me existimo. Quamobrem oro te, ut me æquo animo audias. Ac meam quidem actam ab ineunte ætate vitam (principio enim versatus sum Hierosolymis inter meos populares,) norunt omnes Judæi, jamdiu scientes (modo velint fateri) me vixisse Pharisæum, quæ exactissima nostræ religionis secta est. Et nunc hic sto reus speratæ præstationis eorum, quæ majoribus nostris a Deo promissa sunt: quo quidem se perventuras duodecim tribus nostræ, Deum noctes diesque assidue colendo, sperant. De hac spe, Rex Agrippa, a Judæis accusor. Itane vero incredibile

U 4

apud

apud vos iudicatur a Deo mortuos excitari? Equidem statueram, multa mihi contra Jesu Nazareni nomen esse faciēda. Itaque feci Hierosolymis: multosque sanctos per potestatem, quæ mihi a pontificibus permessa erat, in carceres conclusi, & capite mea sententia damnavi. Quin eos per omnia collegia tormentis sæpe cogebam nefaria dicere: Jamque immodice in eos furens, persequebar etiam ad exteras urbes. Cumque aliquando proficiscerer Damascum, cum potestate mihi a Pontificibus permessa, die medio, Rex, in itinere vidi de cælo solis splendore majus lumen, quod me meosque comites circumfulsit. Cumque omnes ad terram coruissemus, vocem audivi affantis me, & Hebræo sermone dicentis: Saule! Saule! quid me infestaris? Durum tibi fuerit contra stimulos calcitrare. Tum ego: Quis es, inquam, Domine? Ego sum, inquit ille, Jesus, quem tu infestas. Verum surge! & confiste in pedes. Nam ego tibi apparui, ut te ministrum & testem constituam eorum, quæ & vidisti, & quæ tibi demonstrabo, vindicando te a populo & gentibus, ad quas nunc te mitto, ad eorum oculos aperiendos, ut e tenebris in lucem, & a) ex Satanæ potestate ad Deum se convertant, & ita peccatorum veniam consequantur, & ad eandem cum eis sortem perveniant, qui, quia in fidem meam venerunt, sancti facti sunt. Nec ego, Rex Agrippa, cœlesti visioni non fui dicto audi-

a) Ex peccatis: qui enim peccatum committit, servus est peccati, & porro Satanæ auctoris peccati.

audiens: quin primum eis, qui Damasci erant, & Hierosolymis, perque omnem Judææ regionem, nec non ipsis gentilibus correctionem vitæ denunciarem, & exhortarer, ut ad Deum sese converterent, & vitæ correctionem factis ostenderent. Hac me causa Judæi in fano comprehensum, conabantur interficere. Sed divino præsidio ad hunc usque diem steti, parvos juxta ac magnos commonefaciens, neque quicquam dicens extra ea, quæ tum cæteri Vates, tum Moses futura ante denunciaverunt: Christum videlicet esse mortem passurum, primumque ex mortuis in vitam revocatum, lucem populo & gentibus nunciaturum. *Fest.* b) Insanis Paule. Nimix te literæ ad insaniam redigunt. *Pau.* c) Non insanio, optime Feste: sed veracis & sobrii hominis verba profero. Scit Rex, ad quem confidenter loquor, ut quem nihil horum latere putem, neque enim in tenebris gestum est. Credisne Rex Agrippa Vatibus? Credis, scio. *Ag.* Propemodum mihi persuades, ut Christianus fiam. *P.* Deus faciat, ut non propemodum, sed plane, non solum tu, sed etiam omnes, qui me audiunt, hodie fiant tales, qualis ego sum, exceptis his vinculis. *F.* Surgamus, discedamus hinc. Hic homo mihi videtur nihil morte dignum aut carere, commisisse. *A.* Poterat absolvi, nisi provocavisset ad Cæsarem.

U 5

SEN-

b) Immodesta reprehensio.

c) Modesta & digna Christiano homine defensio.

314 DIALOG. SACRROVM
SENTENTIA.

Vera sapientia, stultorum iudicio insania est. Licet interdum ex calumniatorum mente magis, quam verbis, crimina diluere. Neque enim nominatim accusabatur Paulus de resurrectione mortuorum: sed cum esset in ipsius doctrina (quæ ei crimini dabatur) etiam resurrectio, servivit non injuste causæ suæ.

JUDEX. Matth. 27.

ARGUMENTVM.

Christus in ultimo adventu suo de bonis malisque sententiam pronunciat.

Jesus Judex; Dextri, Sinistri.

Venite beati Patris mei: possidete paratum vobis regnum ab orbe condito. Nam cum esurirem, dedistis mihi comedere: cum sitirem, bibere: hospitem me accepistis: nudum vestivistis: agrum visitavistis: in custodiam datum invisistis. *D.* Domine, quando te vidimus esurientem, ut aluerimus? aut sitientem, ut potum dederimus? quando autem hospitem, ut acceperimus? aut nudum, ut vestiverimus? quando agrum, ut inviserimus? *J.* Credite mihi, quatenus minimo horum fratrum meorum fecistis, mihi fecistis. Vos autem abite a me, execrabiles,

les, in ignem æternum, Vejovi, ejusque Geniis paratum: qui me neque esurientem cibo, neque sitientem potione refecistis: hospitem non suscepistis: nudum non vestivistis: infirmum & in carcerem coniectum, non invistis. S. Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, neque subvenimus? J. Credite mihi, quatenus horum minimo non fecistis, mihi non fecistis.

SENTENTIA.

Pro suis quemque factis remunerabitur Christus. Quod cuius Christianorum fit, id ipsi Christo fit.

